

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om hemkommun och lag om ändring av befolkningsdatalagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att en lag om hemkommun stiftas och att befolkningsdatalagen ändras. Lagen om hemkommun skall ersätta stadgandena om bestämmande av hemorten och anmälningsförfarandet och det administrativa förfarandet i anslutning till detta i befolkningsdatalagen.

En persons hemkommun bestäms enligt lagen om hemkommun på basis av hans verkliga boende. Personens egen åsikt om sin hemkommun är av avgörande betydelse i valsituationer. Endast få undantag görs från regeln att hemkommunen skall basera sig på det verkliga boendet. Inget särskilt förvaltningsbeslut fattas om hemkommunen, utan uppgiften om den antecknas i befolkningsdatasystemet på basis av anmälan.

En person är skyldig att anmäla förändringar i sin hemkommun och bostaden där till folkbokföringsmyndigheterna. Anmälan om en tillfällig bostad är frivillig. Från medborgarnas synpunkt blir anmälningsförfarandet lättare och enklare. Ägaren av en byggnad eller dennes företrädare samt statliga och kommunala myndigheter är skyldiga att lämna uppgifter för bestämmandet av en persons hemkommun och hans bostad där. Denna skyldighet är sekundär i förhållande till anmälningskyldigheten för den som flyttar.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
ALLMÄN MOTIVERING	3	2.3.2.6. Beslut om hemort	16
1. Inledning	3	2.3.2.7. Problem som gäller för- farandet	16
2. Nuläge	3	2.3.2.8. Offentligheten i fråga om hemortsuppgifterna	17
2.1. Lagstiftning och praxis	3	3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen .	17
2.1.1. Befolkningsdatasystemet	3	3.1. Mål och medel	17
2.1.2. Grunderna för bestämmandet av hemorten	3	3.2. De viktigaste förslagen	18
2.1.3. Förfarandet vid anmälan om flytt- ning	4	3.2.1. Begreppet hemkommun	18
2.1.4. Beslut om hemorten	4	3.2.2. Bestämmande av hemkommunen ..	18
2.1.5. Ändringssökande	5	3.2.3. Anmälningsförfarandet	19
2.1.6. Straffstadganden	5	3.2.4. Påföljderna av försummad anmälan	19
2.1.7. Invånarantalet och hemorten vid årsskiftet	6	3.2.5. Rättelse av fel och ändringssökande	19
2.1.8. Offentligheten i fråga om uppgifter om hemorten	6	3.2.6. Skyddande av uppgifter	19
2.1.9. Kommunernas skyldigheter och kostnadsansvar	6	4. Propositionens verkningar	20
2.2. Den internationella utvecklingen och lag- stiftningen utomlands	7	4.1. Kommunalekonomiska verkningar	20
2.2.1. Allmänt	7	4.1.1. Allmänt om de kommunalekono- miska verkningarna	20
2.2.2. De nordiska länderna	7	4.1.2. Kommunernas statsandelar och skatteintäkter	20
2.2.3. Europeiska gemenskaperna och Europeiska ekonomiska samarbets- området	10	4.1.3. Kostnaderna för utbildning och in- stitutionsvård	21
2.2.3.1. Europeiska gemenskaperna	10	4.1.4. Kostnadsfördelningen mellan kom- munerna och staten	21
2.2.3.2. Avtalet om Europeiska eko- nomiska samarbetsområdet	10	4.1.5. Sammandrag av de kommunaleko- nomiska verkningarna	21
2.2.3.3. Vissa europeiska länder ...	11	4.2. Statsekonomiska verkningar	22
2.3. Bedömning av nuläget	12	4.3. Verkningar i fråga om organisation och personal	22
2.3.1. Rättsverkningar som ansluter sig till hemorten	12	5. Ärendets beredning	23
2.3.1.1. Allmänt om rättsverk- ningarna	12	DETALJMOTIVERING	24
2.3.1.2. Hemortsbeslutets bindande verkan	12	1. Motivering till lagförslagen	24
2.3.1.3. Rättsverkningar som gäller individen	13	1.1. Lag om hemkommun	24
2.3.1.4. Rättsverkningar som gäller kommunerna	13	1 kap. Allmänna stadganden	24
2.3.1.5. Rättsverkningar som gäller andra offentliga samfund .	13	2 kap. Bestämmande av hemkommunen .	24
2.3.1.6. Rättsverkningar som ansluter sig till hemorten i Fin- land	14	3 kap. Stadganden om förfarandet	27
2.3.2. Olägenheter som ansluter sig till bestämmandet av hemorten	14	4 kap. Rättelse av anteckning om hem- kommun	33
2.3.2.1. Allmänt	14	5 kap. Ändringssökande	34
2.3.2.2. Studerande	15	6 kap. Särskilda stadganden	34
2.3.2.3. Personer som vårdas på in- stitution	15	7 kap. Ikraftträdelsestadganden	34
2.3.2.4. Personer som besitter män- ga bostäder	15	1.2. Lag om ändring av befolkningsdatalogen .	35
2.3.2.5. Utlänningar	16	2. Ikraftträdande	37
		3. Lagstiftningsordning	37
		LAGTEXTER	37
		1. Lag om hemkommun	37
		2. Lag om ändring av befolkningsdatalogen	41
		BILAGA	44
		Parallelltext	44

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Bestämmandet av hemorten och registreringen av denna har traditionellt hört till folkbokföringen, även om stadganden om boningsort och hemort finns också i lagstiftningen inom de övriga förvaltningsområdena.

Genom befolkningsdatalagen (507/93) har lagen om befolkningsböcker (141/69) upphävts. Reformen förändrade inte nämnvärt stadgandena om bestämmande av en persons hemort.

Hemorten är inte längre i dagens samhälle ett så permanent och entydigt definierbart begrepp som det var ännu i slutet på 1960-talet, då lagen om befolkningsböcker, som föregick befolkningsdatalagen, stiftades. På grund av de förändringar som skett i samhällsförhållandena och i medborgarnas attityder samt på grund av internationaliseringen släpar lagstiftningen om bestämmande av hemorten klart efter den övriga samhällsutvecklingen.

Enligt 7 § regeringsformen har finska medborgare ”rätt att vistas i eget land, att här fritt välja boningsort, och att färdas från en ort till en annan, så vitt icke i lag annorlunda är stadgat”. Friheten i fråga om vistelse och boende hör till finska medborgares grundläggande rättigheter. Denna grundläggande rättighet har inte begränsats vare sig genom stadgandena om bestämmande av hemorten i befolkningsdatalagen eller motsvarande stadganden i lagen om befolkningsböcker, som föregick den, utan var och en får fritt välja sin boningsort. Trots det har medborgarna allmänt ansett att stadgandena om bestämmande av hemorten i en del fall de facto begränsar denna rättighet.

Till en persons boende hänför sig många rättsverkningar, som i allmänhet har knutits till den hemort i en finsk kommun som avses i befolkningsdatalagen. Rättigheterna och skyldigheterna hänför sig då antingen till personens hemort vid respektive tidpunkt eller till hemorten vid årsskiftet. Också de officiella uppgifter om invånarantalet som fås från det centrala befolkningsregistret har rättsverkningar som hänför sig till beslutsfattandet inom många förvaltningsområden.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

2.1.1. *Befolkningsdatasystemet*

Enligt 2 § befolkningsdatalagen är befolkningsdatasystemet ett enhetligt datasystem som upprätthålls med hjälp av automatisk databehandling och som bildas av regionala register. Varje registerbyrå ansvarar för det egna ämbetsdistriktets registeruppgifter och för upprätthållandet av dem. Befolkningsregistercentralen ansvarar för befolkningsdatasystemets allmänna funktionsduglighet och för registerfunktionernas enhetlighet.

I befolkningsdatasystemet registreras de i befolkningsdatalagen stadgade uppgifterna om finska medborgare och utlänningar som är stadigvarande bosatta i Finland. I systemet kan i vissa fall också registreras uppgifter om utlänningar som är tillfälligt bosatta i Finland. I undantagsfall i systemet kan dessutom registreras uppgifter om utlänningar som har aldrig vistats i Finland. I befolkningsdatasystemet registreras dock inte uppgifter om en utlänning som är anställd hos en främmande stats diplomatiska eller annan beskickning i Finland eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul eller som är anställd hos Förenta Nationerna, någon av dess specialorganisationer eller någon annan internationell organisation som kan jämföras därmed, en familjemedlem till en sådan utlänning eller en person som är i hans privata tjänst. Registerbyrån kan dock av särskilda skäl i befolkningsdatasystemet registrera uppgifter om en familjemedlem till en ovan nämnd företrädare för en utländsk eller internationell organisation eller en person som är i hans privata tjänst.

2.1.2. *Grunderna för bestämmandet av hemorten*

Om grunderna för bestämmandet av hemorten stadgas i 15—17 §§ befolkningsdatalagen.

En person har enligt 15 § befolkningsdatalagen hemort i den kommun där han vid var

tidpunkt har sitt egentliga bo och hemvist. Har någon flera bostäder, är hans egentliga bo och hemvist där han har gemensam bostad med sin maka och sina barn. Om bostäderna i detta hänseende är jämställbara eller om något gemensamt hem inte finns, är hemorten i den kommun där han huvudsakligen vistas.

Också när en person inte har något egentligt bo och hemvist i någon kommun, har han hemort i den kommun där han huvudsakligen vistas. Om detta inte kan utredas, är hemorten i den kommun till vars befolkning han på grund av arbete, inkomster eller andra förhållanden anses höra eller senast har hört.

Den som har omhändertagits av socialnämnden har hemort i den kommun vars socialnämnd har fattat beslut om omhändertagandet.

En utlännings hemort bestäms också enligt de ovan nämnda grunderna. Enligt 16 § befolkningsdatalagen är en ytterligare förutsättning dock att hans vistelse i landet avses vara eller har varat i minst ett år. Av särskilda skäl kan en utlänning anses ha hemort i Finland även på grundval av en vistelse som är kortare än ett år.

Enligt 17 § befolkningsdatalagen ändras en persons hemort inte om han vistas tillfälligt utomlands, är till sjöss såsom besättningsmedlem, står i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande till finska staten och är anställd inom utlandsrepresentationen, vårdas på sjukhus eller någon annan därmed jämförbar inrättning, avtjänar värnplikt eller avtjänar straff i en anstalt. Som tillfällig frånvaro från hemorten anses också frånvaro på grund av studier, sjukdom, medlemskap i riksdagen eller statsrådet eller något annat offentligt förtroendeuppdrag, ett kortvarigt arbetsförhållande eller någon annan härmed jämförbar tillfällig vistelse.

2.1.3. Förfarandet vid anmälan om flyttning

Om förfarandet vid anmälan om flyttning stadgas i 9 § 2 och 3 mom. samt 10 § befolkningsdatalagen.

Den som flyttar skall för sig och för de familjemedlemmar som flyttar med honom göra skriftlig flyttningsanmälan till registerbyrån på den nya boningsorten. Anmälan skall göras om vistelsen avses vara längre än en månad och också i det fall att en tillfällig vistelse på boningsorten blir stadigvarande. Anmälan skall senast den tredje dagen efter

flyttningen lämnas in till ägaren av den byggnad till vilken personen flyttar eller dennes företrädare. Ägaren av byggnaden eller dennes företrädare skall senast den sjunde dagen efter flyttningen tillställa registerbyrån anmälan. Ägaren av en byggnad eller dennes företrädare är enligt 13 § 1 mom. befolkningsdatalagen skyldig att se till att anmälningskyldigheten fullgörs.

Den som flyttar från Finland skall för sig själv och för de familjemedlemmar som flyttar med honom göra skriftlig utflyttningsanmälan till registerbyrån på sin hemort. Anmälan skall göras om vistelsen utomlands avses vara längre än tre månader och också i det fall att en tillfällig vistelse utomlands blir stadigvarande.

Vårdinrättningar och straffanstalter är skyldiga att för kontroll av de intagnas hemort årligen i januari till registerbyrån göra en anmälan om dem som har varit intagna längre än tre månader.

Vid registerbyråerna behandlades 1992 ca 500 000 flyttningsanmälningar (stadigvarande och tillfälliga flyttningar) och ca 8 600 utflyttningsanmälningar.

2.1.4. Beslut om hemorten

Om fattandet av beslut i ärenden som gäller en persons hemort stadgas i 19 och 20 §§ befolkningsdatalagen. Fattandet av besluten om hemort vid registerbyråerna är ett administrativt massförfarande. Det gäller omfattande befolkningsgrupper men har också verkningar som hänför sig till de enskilda medborgarnas rättsliga ställning.

Registerbyrån fattar på basis av en persons flyttnings- eller utflyttningsanmälan beslut om hans hemort. Om någon har försummat sin anmälningskyldighet, skall registerbyrån uppmana honom att inom utsatt tid fullgöra sin skyldighet och samtidigt meddela honom att försummelsen inte utgör något hinder för att ärendet avgörs. Efter att den utsatta tiden har löpt ut skall registerbyrån fatta beslut om hemorten. Hemorten för ett nyfött barn avgörs på basis av anmälan om födseln och uppgifterna om hemorten för barnets föräldrar eller den förälder som är vårdnadshavare.

Hemorten för en inflyttad utländsk medborgare avgörs på basis av flyttningsanmälan och med iakttagande av de ovan nämnda stadgandena om bestämmande av hemorten. På beslu-

tet om en utlännings hemort inverkar i praktiken också utlänningsmyndigheternas beslut om hans uppehållstillstånd.

När registerbyrån fattar beslut om en persons hemort fastställer byrån samtidigt hans hemkommun, den riktiga regionala församlingen för medlemmar i evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet samt den fastighet och den där belägna byggnad och lägenhet där personen bor. Om en bostadslös kan i befolkningsdatasystemet antecknas att han saknar stadigvarande bostad i kommunen. Registerbyrån skall delge en person beslutet om hans hemort, om det inte överensstämmer med hans anmälan eller om registerbyrån har fattat beslutet på basis av uppgifter som fåtts av någon annan än den som flyttat.

Finska medborgare som stadigvarande bosatt sig utomlands kvarstår i befolkningsdatasystemet som s.k. frånvarande personer. Upprätthållandet av uppgifterna om en utflyttad utlännings i befolkningsdatasystemet upphör när han stadigvarande har bosatt sig utomlands.

Registerbyråerna fattar årligen ca 750 000 beslut om hemort på basis av flyttnings- och utflyttningsanmälningar. Antalet personer som flyttar mellan olika kommuner och utflyttade är årligen sammanlagt ca 200 000. Antalet flyttningar inom kommunerna är således ca 550 000.

År 1992 uppgick antalet personer med tillfällig adress i befolkningsböckerna till sammanlagt ca 117 000. Av dessa vistades ca 107 000 tillfälligt i en annan kommun i Finland och ca 10 000 tillfälligt utomlands.

År 1992 föddes i Finland ca 70 000 barn. Ca 52 000 personer avled. Antalet i Finland stadigvarande bosatta utlännings var i slutet av 1992 ca 46 000 personer.

2.1.5. Ändringsökande

Om sökande av ändring i registerbyråns beslut om hemort stadgas i 21—23 §§ befolkningsdatalagen.

Först får en person skriftligen yrka på rättelse hos den registerbyrå som fattat beslutet om hemort. I registerbyråns beslut med anledning av rättelseyrkandet får den som saken gäller söka ändring genom besvär hos länsrät-

ten. I länsrättsens beslut får ändring sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen.

Endast den som beslutet om hemort gäller har besvärsmätt. I samband med den reform som gällde slopandet av mantalsskrivningen 1990 upphörde besvärsmätten för kommunen, eftersom den hade gällt enbart mantalsskrivningsorten.

År 1990 fattades vid registerbyråerna sammanlagt ca 400 beslut genom vilka rättelseyrkanden förkastades. Över dessa anfördes ca 30 besvär hos länsrätterna. Det totala antalet rättelseyrkanden till registerbyråerna har inte utretts därefter. Högsta förvaltningsdomstolen har sedan 1989 avgjort fyra besvärssaken som gäller en persons hemort. I juli 1992 var fyra besvärssaken som gällde en persons hemort anhängiga vid högsta förvaltningsdomstolen.

2.1.6. Straffstadganden

Enligt 24 § lagen om befolkningsböcker, som föregick befolkningsdatalagen, kunde den som försummade sin anmälningsskyldighet vid flyttnings dömas till böter. Ett åtal för försummelse kunde dock efterges, om den anmälningsskyldige efter erhållen uppmaning fullgjorde sin skyldighet.

Befolkningsdatalagens 36 § innehåller ett stadgande med likadant innehåll som innehållet i det ovan nämnda stadgande i lagen om befolkningsböcker. Enligt befolkningsdatalagen är brottsrubriceringen för försummelsen folkbokföringsförseelse. För denna försummelse behöver anmälan inte göras, åtal inte väckas eller straff inte ådömas, om den anmälningsskyldige efter erhållen uppmaning har fullgjort sin skyldighet eller om förseelsen i övrigt är ringa.

Stadgandena om orsakande av oriktig anteckning i en allmän handling i 36 kap. 7 § strafflagen reviderades 1990 och överfördes till 16 kap. 21 §. Brottsrubriceringen ändrades samtidigt till registeranteckningsbrott. Enligt dessa stadganden kan den som för att orsaka ett i rättsligt avseende betydelsefullt fel i ett allmänt register, som förs av en myndighet, lämnar en oriktig uppgift till registermyndigheten eller som utnyttjar nämnda fel för att bereda sig eller någon annan nytta eller för att

skada en annan, för registeranteckningsbrott dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

År 1990 dömdes tolv personer och år 1991 åtta personer till straff med stöd av straffstadgandet i 24 § lagen om befolkningsböcker. Samma år dömdes sammanlagt 40 personer till straff på basis av strafflagens 36 kap. 7 §, som gällde orsakande av oriktig anteckning i en allmän handling. Denna paragraf är numera upphävd. År 1991 dömdes 35 personer till straff på basis av strafflagens 16 kap. 21 § (registeranteckningsbrott).

2.1.7. Invånarantalet och hemorten vid årsskiftet

I 18 § befolkningsdatalagen stadgas om invånarantalet och hemorten vid årsskiftet. I befolkningsdatasystemet intas enligt stadgandet uppgifter om kommunens invånarantal vid årsskiftet och den kommun där en person vid denna tid hade sin hemort enligt befolkningsdatalagen. Härvid beaktas de uppgifter som registrerats i befolkningsdatasystemet senast utgången av mars följande år.

2.1.8. Offentligheten i fråga om uppgifter om hemorten

Om offentligheten i fråga om uppgifter om hemorten stadgas i 14 § lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/51) och i 24—33 §§ befolkningsdatalagen.

Enligt det förstnämnda stadgandet får om handlingar, vilkas offentlighet jämte undantagen därifrån genom lag eller förordning fullständigt reglerats, såsom allmänna befolkningsregister, för enskilt fall inte annorlunda förordnas.

Enligt befolkningsdatalagens 25 §, som gäller allmänna förutsättningar för utlämnande av uppgifter, skall de uppgifter som utlämnas ur befolkningsdatasystemet vara nödvändiga för det uppgivna ändamålet. En uppgift får inte utlämnas, om utlämnandet av grundad anledning kan misstänkas göra intrång i den registrerades integritet eller kränka hans intressen eller rättigheter eller äventyra statens säkerhet. Bl.a. uppgifter om ett beslut av socialnämnden som gäller omhändertagande av ett barn eller uppgifter om att en person vistas på en

vårdinrättning eller straffanstalt får dock inte utlämnas till någon annan än en behörig myndighet.

2.1.9. Kommunernas skyldigheter och kostnadsansvar

Kommunal service produceras och ordnas i första hand för kommuninvånarna. I fråga om studerande finns undantag från detta i lagstiftningen. Ett undantag är också kommunens ansvar för en persons utkomstskydd. Detta ansvar ankommer på den kommun i vilken personen i fråga vistas. Ansvaret för utkomstskyddet, som baserar sig på vistelse, gäller således studerande och andra personer som tillfälligt vistas i kommunen samt också flyktingar och arbetssökande som kommer till kommunen från utlandet.

Om lagstadgad kommunal service ordnas för en invånare i en annan kommun, svarar hans hemkommun i allmänhet för de kostnader som han har orsakat den andra kommunen. Så förfars t.ex. när utbildning ges en studerande från en annan kommun eller när en person för att få vård måste vistas i en vårdinrättning som ägs av en annan kommun. I fråga om annan service än lagstadgad service varierar praxis. Användningen av t.ex. trafikverkens service samt fritidstjänster och kulturell service har i allmänhet inte begränsats på basis av en persons hemkommun.

Kommunerna är inte skyldiga att tillhandahålla en person som har hemkommun i en annan kommun hälsovårdstjänster och sjukvård, om det inte är fråga om en patient som behöver brådskande vård. I folkhälsolagen (66/72) och -förordningen (205/72) liksom i lagen om specialiserad sjukvård (1062/89) finns uttryckliga stadganden om hälso- och sjukvård för studerande. Ansvaret för ordnande av hälso- och sjukvård för studerande ankommer alltid på den kommun där läroanstalten är belägen, och det gäller också studerande från andra kommuner. För kostnaderna för specialiserad sjukvård ansvarar det sjukvårdsdistrikt till vilket studerandens hemkommun hör. Högskolekommunerna ersätter ca tio procent av kostnaderna för Studenternas hälsovårdsstiftelse.

Kommunerna deltar inte i kostnaderna för den utbildning som ges vid högskolor. Där-
emot ordnar och finansierar kommunerna till-

sammans med staten gymnasieutbildningen och huvudsakligen också yrkesutbildningen. Kommunerna ersätter de driftskostnader som undervisningen och de studiesociala förmånerna för de elever som besöker en läroanstalt i en annan kommun medför. Ersättningen, som är en kalkylerad ersättning, består av en statsandel till hemkommunen som baserar sig på elevantalet och hemkommunens egen betalningsandel. Syftet med detta system är att elever från andra kommuner inte skall orsaka den kommun som ordnar undervisningen kostnader.

En studerande kan fritt och obegränsat söka sig till yrkesutbildning och gymnasium. Hemkommunens ersättningskyldighet för en studerande vid en yrkesläroanstalt eller ett gymnasium i en annan kommun eller samkommun avser studerandens hemkommun. Detta gäller också yrkesläroanstalter där huvudmannen är staten eller en privatperson.

Äldringar, handikappade, invalider, sjuksjuka och andra motsvarande grupper har rätt till viss service som deras hemkommun ordnar. Om vårdbehovet förutsätter institutionsvård, kan kommunen ordna vården på en inrättning där en annan kommun eller en samkommun eller staten eller en privatperson är huvudman. Personens hemkommun förbinder sig då att ersätta inrättningens huvudman för kostnaderna för institutionsvården.

Det nuvarande systemet för finansiering av kommunal service, som är bundet till en persons hemkommun, har bl.a. gjort det möjligt att erbjuda också invånare i andra kommuner platser för institutionsvård och yrkesutbildning.

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen utomlands

2.2.1. Allmänt

Olika stater har i allmänhet ordnat registreringen av uppgifter om befolkningen i enlighet med de egna historiska, ekonomiska och samhällsliga utgångspunkterna och målen. Systemen i de olika länderna har dock vissa beröringspunkter. Sett ur internationellt perspektiv kan som folkbokföringens viktigaste mål anses genomförandet av val- och beskattningsförfaranden, värnplikt, system för social trygghet samt produktion av statistik. I många länder som

t.ex. Irland, Storbritannien och Frankrike finns det inget system för folkbokföring som skulle täcka hela landets befolkning. I dessa länder registreras närmast uppgifter som hänför sig till befolkningens familjeförhållanden i särskilda register.

Enligt artikel 12 stycke 1 i Förenta Nationernas internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/76) har var och en som lagligen uppehåller sig inom en stats område rätt att fritt röra sig och att fritt välja boningsort. Enligt stycke 2 i artikeln har var och en frihet att lämna vilket som helst land. Enligt stycke 3 i artikeln får de ovan nämnda rättigheterna inte underkastas andra inskränkningar än sådana som stadgas i lag och är nödvändiga för att skydda statens säkerhet, den allmänna ordningen, hälsovården, sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter. Enligt stycke 4 i artikeln får ingen godtyckligt förvägras rätten att resa in till sitt land. Bestämmelser med likadant innehåll som gäller rätten att fritt röra sig och välja bosättningsort finns också i artikel 2 och 3 i det fjärde tilläggsprotokollet till den s.k. Europarådskonventionen om mänskliga rättigheter (FördrS 19/90). Dessa konventioner är förpliktande för Finland.

2.2.2. De nordiska länderna

Mellan Finland och Sverige gäller sedan 1940 en överenskommelse beträffande utbyte av civilståndsuppgifter (FördrS 4/40). Enligt överenskommelsen har uppgifter om födelse, giftermål och dödsfall som gäller medborgare i ett avtalsslutande land som är bosatt i det andra avtalsslutande landet anmälts till de behöriga myndigheterna.

Alla de nordiska länderna har sedan 1968 på basis av överenskommelser bedrivit samarbete i frågor som gäller folkbokföring. I Finland trädde den gällande överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om folkbokföring (FördrS 49/90) i kraft den 1 oktober 1990.

Enligt överenskommelsen avgör den lokala registreringsmyndigheten i inflyttningslandet i enlighet med lagstiftningen i landet om en person skall registreras som bosatt i landet. Registrering kan endast göras på basis av ett s.k. internordiskt flyttningsbetyg, som utfärdas av den behöriga registreringsmyndigheten i

utflyttningslandet. Efter att ha fattat registreringsbeslutet meddelar registreringsmyndigheten i inflyttningslandet registreringsmyndigheten i utflyttningslandet sitt beslut. Om det anses att en person stadigvarande har bosatt sig i inflyttningslandet, stryker registreringsmyndigheten i utflyttningslandet honom ur registret. Beslutanderätten i fråga om hemorten finns således i detta fall hos registreringsmyndigheten i inflyttningslandet, till skillnad från vad fallet normalt är vid utflyttning. Enligt överenskommelsen anses som flyttningsdag den dag som i inflyttningslandet registrerats som inflyttningsdag. Överenskommelsen gäller alla som flyttar från ett nordiskt land till ett annat, oberoende av nationalitet.

Norge

I Norge antecknas alla som har boningsort i en kommun i de kommunvisa register som de statliga myndigheterna upprätthåller.

Den som flyttar skall inom åtta dagar från flyttningen anmäla denna till befolkningsregistret i den kommun till vilken han flyttar. Befolkningsregistret fattar beslut om han skall registreras som bosatt i kommunen. Som flyttningsdag anses den dag då befolkningsregistret mottog anmälan. Över befolkningsregistrets beslut kan besvär anföras hos centralmyndigheten (Sentralkontoret för folkregistrering).

En persons boningsort bestäms enligt var han regelmässigt tillbringar sin dygnsvila (nattvila eller motsvarande). Som boningsort för en person som växelsvis tillbringar sin dygnsvila på olika orter anses den ort som är hans mest stadigvarande vistelseort enligt en helhetsbedömning av de omständigheter som föreligger. Som makars boningsort anses den ort där de har sitt gemensamma hem, även om den ena maken eller båda makarna huvudsakligen tillbringar sin dygnsvila någon annanstans. Om en person på grund av sitt yrke inte tillbringar sin dygnsvila på något bestämt ställe, anses som hans boningsort den ort där hans familj bor eller till vilken han på andra grunder har sin bostadsmässiga anknytning. En person som saknar stadigvarande bostad i en kommun kan dock registreras där, om han på basis av stadigvarande vistelse i denna kommun och andra omständigheter kan anses ha en större bostadsmässig anknytning till denna kommun än till andra kommuner. Om en person inte har

påvisbar boningsort i någon kommun i landet, registreras han i ett centralregister.

Boningsorten ändras inte till följd av en tidsbegränsad vistelse någon annanstans som varar kortare tid än sex månader, om inte vistelseorten under denna period är personens enda bostadsmässiga anknytning. Om vistelsen varar längre än sex månader, anses personens vistelseort som hans boningsort. En persons boningsort ändras inte heller om vistelsen på den andra orten beror på studier, beväringstjänst eller civiltjänstgöring, vistelse i fängelse, sjuk- eller institutionsvård eller medlemskap i regeringen eller stortinget. Hemorten för t.ex. en studerande eller en person som vårdas på institution kan dock ändras, om personen på grund av boendeförhållandena kan anses vara bosatt på en annan ort. Om en person inte längre har någon bostad annat än på studieorten eller den ort där institutionen finns, anses denna ort som hans hemort. Boningsorten för studerande som är gifta eller har barn bestäms enligt de normala stadgandena.

Om en person flyttar från ett land utanför Norden för att bosätta sig i landet eller vistas där i minst sex månader, skall han inom åtta dagar anmäla sig till befolkningsregistret. En vistelse om minst sex månader i landet berättigar till boningsort, även om vistelsen är tillfällig. En person som flyttar från ett land utanför Norden kan registreras, om utlänningspolisen har undersökt saken och personen har uppehållstillstånd.

Sverige

I Sverige trädde den nya folkbokföringslagen i kraft den 1 juli 1991. Genom lagen överfördes ansvaret för den lokala folkbokföringen från den evangelisk-lutherska kyrkans församlingar till skattemyndigheterna. Genom lagen reviderades och åjourfördes också frågor som gäller registreringens innehåll.

Den som flyttat skall inom en vecka skriftligen anmäla flyttningen till en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller ett postkontor. Anmälan kan också lämnas på annat sätt än skriftligen. Beslut om personens hemort fattas av skattemyndigheten. Som flyttningsdag registreras den dag som personen uppgett, om anmälan har gjorts inom den tid som stadgas i lagen. Om anmälan lämnas in senare, antecknas som flyttningsdag den dag då anmälan

inkom. När folkbokföringsmyndigheten ensidigt fattar beslut om en persons flyttning, antecknas som flyttningsdag den dag då beslutet givits. Ett beslut av skattestyrelsen som gäller hemorten får överklagas hos länsrätten av den som flyttat, av en kommun som berörs av beslutet och av riksskatteverket.

En persons hemort bestäms enligt var han regelmässigt tillbringar sin dygnsvila. En person som är bosatt på fler än en fastighet anses vara bosatt på den fastighet där han sammanlever med sin familj eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist. En person anses regelmässigt tillbringa sin dygnsvila på en fastighet där han normalt tillbringar dygnsvilan minst en gång i veckan eller i samma omfattning men med annan förläggning i tiden. Den som inte regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på någon viss fastighet, anses bosatt på den fastighet till vilken han med hänsyn till sina familje- och arbetsförhållanden och övriga omständigheter kan anses ha sin starkaste anknytning.

En persons hemort ändras inte om han under en på förhand bestämd tid av högst sex månader tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet än den där han har sitt egentliga hemvist. Hemorten för en person med familj kvarstår hos familjen, även om han under en på förhand bestämd tid tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet än den där hans familj är bosatt. Hemorten ändras inte heller om vistelsen föranleds enbart av ett uppdrag som riksdagsledamot eller statsråd, vissa offentliga förtroendeuppgifter, fullgörande av värnplikt eller vapenfri tjänsteplikt, vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare.

En elev under 18 år anses ha sin hemort tillsammans med sina föräldrar eller andra anhöriga även om han till följd av skolgången regelmässigt tillbringar sin dygnsvila någon annanstans. Detta gäller också efter det att eleven har fyllt 18 år, så länge han genomgår grund- eller gymnasieskola eller motsvarande utbildning.

Den som flyttat in från utlandet skall registreras i befolkningsböckerna, om det kan anses att han under en tid om minst ett år normalt tillbringar sin nattvila eller dygnsvila i landet. Också den som kan anses regelmässigt tillbringa sin dygnsvila både inom och utom landet skall registreras i befolkningsböckerna, om han med beaktande av samtliga omstän-

digheter får anses ha hemort i landet. En utlänning som är skyldig att ha uppehållstillstånd skall inte registreras om han saknar sådant tillstånd och det inte finns synnerliga skäl för att han registreras.

Den som avlider eller dödförklaras skall avregistreras från folkbokföringen. Dessutom avregistreras en person som normalt kan anses tillbringa sin dygnsvila utom landet under minst ett år. Den som oavbrutet under två år saknat känt hemvist avregistreras från folkbokföringen som obefintlig.

En persons hemort är på den fastighet och i den territoriella församling där han är att anse som bosatt.

Danmark

I Danmark ansvarar kommunfullmäktige för folkbokföringen. Den som flyttar skall inom fem dagar anmäla flyttningen till kommunens befolkningsregister. Anmälan kan göras skriftligen eller på annat sätt. Befolkningsregistret beslutar på basis av anmälan om flyttningen kan registreras. Om en person vägrar att fullgöra sin anmälningsskyldighet kan befolkningsregistret ensidigt registrera flyttningen. Befolkningsregistrets beslut kan överklagas hos inrikesministeriet.

En person antecknas i befolkningsregistret på sin boningsort. Som boningsort anses den plats där han regelmässigt tillbringar sin nattvila och där han har sin egendom. En person som saknar egentlig bostad registreras på den ort där han stadigvarande vistas. Om en person har familj (make, sambo eller barn under 18 år) anses hans boningsort vara där hans familj vistas. Om familjen vistas växelvis på olika orter, anses den ort som med beaktande av bostadens karaktär, barnens skolgång eller arbetsförhållandena närmast kan anses som familjens hem som boningsort.

Frånvaro från boningsorten som beror på semesterfirande, arbetsresa, sjukdom eller motsvarande omständigheter föranleder ingen ändring av boningsorten. Boningsorten ändras inte heller om en person är intagen på en fängvårdsanstalt eller någon annan motsvarande institution eller om han avtjänar sin värnplikt.

När en person flyttar till landet från ett annat nordiskt land kan han anmäla flyttningen, om vistelsen i landet varar i tre månader eller längre. Han skall anmäla flyttningen om

vistelsen varar i sex månader eller längre. En person som flyttar in till landet från ett utomnordiskt land skall anmäla flyttningen om vistelsen varar i tre månader eller längre.

Nordiska medborgare kan med vissa undantag alltid registreras i befolkningsregistret. Medborgare i EG-länderna kan registreras fr.o.m. inflyttningen, om de kan visa upp ett arbetsavtal som är i kraft tre månader eller längre. Andra utlänningar kan registreras bl.a. om de meddelats uppehållstillstånd för stadigvarande vistelse eller om de är familjemedlemmar till en medborgare i ett EG-land som antecknats i befolkningsregistret.

2.2.3. *Europeiska gemenskaperna och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet*

2.2.3.1. Europeiska gemenskaperna

Europeiska gemenskapernas (EG) lagstiftningskompetens omfattar bl.a. omständigheter som hänför sig till den fria rörligheten för personer. Enligt artikel 48 i Romfördraget har medborgarna i medlemsstaterna rätt att fritt söka anställning i en annan medlemsstat. När en person utnyttjar denna rätt, har han också rätt att fritt uppehålla sig i landet under den tid anställningsförhållandet varar samt i vissa fall även efter att det har upphört. Han har dessutom rätt att få uppehållstillstånd som intyg över sin ställning. Rätten att uppehålla sig i landet gäller också familjemedlemmarna till en person som har anställning i landet, även om dessa inte är medborgare i en medlemsstat. Rätten att röra sig fritt kan i undantagsfall begränsas i fråga om enskilda personer på grunder som hänför sig till allmän ordning, säkerhet eller folkhälsa.

EG-rådets förordning (EEG) 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare och deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, nedan förordningen om social trygghet grundar sig på en modell som är baserad på anställning, medan de nordiska systemen för social trygghet är baserade på boende, dvs. var och en som bor i landet har rätt till individuella förmåner inom det sociala skyddet. EG:s förordning om social trygghet innehåller bestämmelser som samordnar de nationella systemen, dvs. den förpliktar inte medlemsstaterna att förenhetliga sina system för social trygghet, men orsakar

givetvis ett starkt ekonomiskt tryck i denna riktning. Rätten till social trygghet uppkommer enligt förordningen antingen på basis av egen anställning och försäkring eller genom en familjemedlem som har anställning. Enligt förordningen bestäms förmånerna vid flyttning från en medlemsstat till en annan på basis av anställning, vilket i praktiken innebär att när familjeförsörjaren börjar arbeta i ett annat land skall detta land ordna social trygghet också för hans familjemedlemmar, oberoende av var dessa bor.

Vid toppmötet i Maastricht i december 1991 kom man överens om komplettering av fördraget för upprättande av EG och om skapandet av en europeisk union. Bl.a. bestämmelserna om ett medborgarnas Europa som omfattar unionsmedborgarskap samt en gemensam inrese- och visumpolitik utgör nya områden som tagits in i Maastrichtfördraget. EG:s kompetens begränsas till dessa delar dock av den s.k. subsidiaritetsprincipen enligt vilken lagstiftnings- o.dyl. åtgärder på gemenskapsnivå får vidtas endast i den omfattning gemenskapens mål effektivare kan uppnås genom lagstiftning som täcker hela gemenskapen än genom åtgärder av medlemsstaterna själva.

Ett unionsmedborgarskap enligt Maastrichtfördraget garanterar varje medborgare i en medlemsstat rätt att fritt flytta och bosätta sig inom medlemsstaternas territorium. Dessutom medför den rätt att rösta och att kandidera i kommunala val enbart på basis av boende.

2.2.3.2. Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Regeringens proposition med förslag om godkännande av vissa bestämmelser i de avtal som gäller upprättandet av Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (RP 95/1992 rd) godkändes i oktober 1992 och lagarna stadfästes i december 1992. EES-avtalet gäller samarbetet mellan medlemsstaterna i Europeiska frihandelsammanslutningen (EFTA-staterna) samt Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska kol- och stål gemenskapen och deras medlemsstater. Avsikten är att avtalet skall träda i kraft under år 1993.

Syftet med avtalet är att skapa ett enhetligt europeiskt samarbetsområde för EG:s medlemsstater och EFTA-staterna genom att införa de fyra friheterna, dvs. fri rörlighet för varor,

personer, tjänster och kapital. Enligt avtalet har fri rörlighet för arbetstagare säkerställt mellan EG:s medlemsstater och EFTA-stater-na. Fri rörlighet innebär att en person har rätt att anta erbjudanden om anställning samt förflytta och uppehålla sig fritt inom EG:s medlemsstaters och EFTA-staternas territorium i syfte att söka eller inneha anställning där samt stanna kvar efter att ha varit anställd där. Dessa rättigheter kan begränsas på grunder som hänför sig till allmän ordning, säkerhet eller folkhälsa.

Enligt avtalet förutsätter den fria rörligheten bl.a. att all diskriminering på grund av nationalitet av arbetstagare i EG:s medlemsstater och EFTA-staterna i frågor som gäller anställningsförhållanden avskaffas. Dessutom förutsätter avtalet att arbetstagare, egenföretagare och deras familjemedlemmar som bor på en avtalsslutande stats territorium garanteras vissa sociala förmåner.

2.2.3.3. Vissa europeiska länder

Nederländerna

Var och en som tillbringar sin dygnsvila i landet registreras genast i ett personregister. Undantag utgör de personer som vistas tillfälligt i landet. De antecknas i ett särskilt register för personer som vistas i landet. Som tillfällig vistelse anses i fråga om landets medborgare en vistelse som varar i högst 30 dagar under den närmaste perioden om 90 dagar och i fråga om utlänningar en vistelse som varar 180 dagar under den närmaste perioden om 360 dagar.

De som flyttar ut ur landet avregistreras. Undantag utgör dock personer som inte vistas utom landet längre än 270 dagar under de närmaste 360 dagarna och sådana fall då det är fråga om en tillfällig frånvaro som inte varar längre än 360 dagar.

En person som registreras i landet antecknas i första hand i registret i den kommun där han stadigvarande eller tills vidare tillbringar sin dygnsvila. Om han under den närmaste perioden om 360 dagar regelmässigt tillbringar sin dygnsvila i två kommuner, anses han vara bosatt i den kommun där han oftast tillbringar sin dygnsvila. Också en vistelse på viss tid i en annan kommun medför en förändring av boendesituationen, om det tidigare boendet

upphör. En person som enligt vad som sagts ovan inte anses vara bosatt i någon viss kommun, registreras i den kommun där hans familj har registrerats eller där han besitter en bostad eller, om inte heller någon sådan anknytning finns, i ett centralt register.

Belgien

Alla personer som är bosatta i Belgien registreras i den kommun där de bor. En utlänning som inte är medborgare i en av EG:s medlemsstater registreras i ett särskilt register, om hans vistelse i landet varar längre än tre månader. En utlänning registreras i det normala boenderegistret efter att han har fått tillstånd till boende av justitieministeriet. Registreringen förutsätter inte att de övriga familjemedlemmarna vistas i landet. Utlänningar som vistas i landet i en kortare tid än tre månader registreras inte.

När en person bosätter sig i en annan kommun eller flyttar till utlandet skall han anmäla flyttningen till kommunen så att han kan avregistreras. Om en person inte anmäler sin flyttning kan kommunen avregistrera honom eller ålägga honom att registrera sig i en annan kommun. En person registreras i den kommun där han har sin egentliga bostad. En person anses ha sin egentliga bostad i den kommun där han tillbringar den största delen av året.

Italien

Varje kommun skall föra ett befolkningsregister. I detta antecknas alla de som har hemort i kommunen och de som saknar stadigvarande boningsort men vistas i kommunen. Vistelsens karaktär avgörs på basis av en persons regelmässiga dygnsvila. Hemorten ändras inte på grund av en tillfällig vistelse på en annan ort.

En utlänning registreras om han har ett uppehållstillstånd på minst ett år. Alla de som vistas i en kommun längre än fyra månader men som inte har antecknats i befolkningsregistret registreras i ett särskilt register över personer som bor tillfälligt i kommunen.

Luxemburg

I Luxemburg för de kommunala myndighe-

terna ett obligatoriskt register över befolkningen. Alla de som bor i kommunen antecknas i registret, oberoende av nationalitet. Registreringen förutsätter inte att vistelsen varar i en bestämd tid. En person som vistas i landet i kortare tid än tre månader behöver inte anmäla sig till kommunen för registrering, om han inte förvärvsarbetar. Han registreras då enbart i hyresvärdens register. Den som flyttar ut ur landet avregistreras. Kommunen kan i en del fall avregistrera en person ur sitt register, om det kan fastställas att denne inte längre bor på den uppgivna adressen. Det finns inga detaljerade regler som hänför sig till boendet. Det ankommer huvudsakligen på personen själv att bedöma var han bor.

Portugal

Medborgarna i landet skall ha ett officiellt identitetsbevis. Också de utlänningar som med stöd av ett uppehållstillstånd har vistats i landet i sex månader skall ha ett identitetsbevis. Erhållandet av ett sådant förutsätter registrering. Ingen skillnad görs i detta avseende mellan medborgare i EG:s medlemsstater och andra utlänningar. Registreringen är personlig och påverkas inte av om de övriga familjemedlemmarna vistas i ett annat land.

Landets medborgare är inte skyldiga att anmäla flyttning ut ur landet. En utlänning som byter vistelseort i landet eller flyttar ut ur landet och inte anmäler detta till utlänningspolisen avregistreras.

Tyskland

Var och en som har en bostad i Tyskland vilken används för boende eller övernattnig, såväl landets egna medborgare som utlänningar, är skyldig att anmäla sig till folkbokföringsmyndigheterna. Anmälan skall göras också när en person flyttar ut ur en bostad. Om en person i sin användning har flera bostäder skall han uppge vilken av dem som är den huvudsakliga bostaden. Den som är gift anses ha sin huvudsakliga bostad där hans familj har sin huvudsakliga bostad. Om det uppstår ovisshet om vilken av bostäderna som är den huvudsakliga bostaden, anses den bostad som är centrum för personens livsföring som huvudsaklig bostad.

2.3. Bedömning av nuläget

2.3.1. Rättsverkningar som ansluter sig till hemorten

2.3.1.1. Allmänt om rättsverkningarna

Hemorten enligt den upphävda lagen om befolkningsböcker har i många lagar och förordningar använts som bestämningsgrund för olika rättigheter och skyldigheter. I författningarna har också använts begrepp som mantalskrivningsort, hemkommun, boningsort, boningskommun samt bo och hemvist. Enbart till begreppet hemort enligt lagen om befolkningsböcker hänvisas i ca 50 lagar och förordningar. Dessutom finns de ovan nämnda andra begreppen i många hundra stadganden. Det exakta innehållet i dessa begrepp i de olika stadgandena varierar, men i praktiken avses med dem ofta uttryckligen hemorten enligt lagen om befolkningsböcker.

På basis av 43 § befolkningsdatalagen skall stadgandena om bestämmande av hemorten i nämnda lag i tillämpliga delar iakttas, om det i någon annan lag eller förordning hänvisas till stadgandena i lagen om befolkningsböcker. Om en rätt eller skyldighet i någon annan lag eller förordning bestäms på grundval av mantalskrivningen eller hemorten den första januari, tillämpas hemorten vid årsskiftet enligt 18 § befolkningsdatalagen. Eftersom hemorten vid årsskiftet utreds med hjälp av registreringstekniska metoder, hänför sig till fastställandet av den inte längre något särskilt överklagbart förvaltningsbeslut utöver registerbyråns beslut om hemorten.

2.3.1.2. Hemortsbeslutets bindande verkan

Registerbyråns beslut om en persons hemort är inte juridiskt bindande för myndigheterna inom de andra förvaltningsområdena, utan hemorten har med iakttagande av stadgandena i lagen om befolkningsböcker kunnat avgöras självständigt inom varje förvaltningsområde. Varje sådant avgörande av en myndighet som har påverkats av en persons hemort kan i normal ordning bli föremål för ändringssökande enligt det system för ändringssökande som tillämpas inom förvaltningsområdet i fråga. De facto styr dock registerbyråns beslut om hemorten i hög grad beslutsfattandet hos myn-

digheterna inom de övriga förvaltningsområdena.

2.3.1.3. Rättsverkningar som gäller individen

Med tanke på den enskilda personen är den viktigaste verkningen som hänför sig till hemorten medlemskap i en kommun. Av de rättigheter som ansluter sig till detta medlemskap är de viktigaste rösträtt i kommunala val och i kommunala folkomröstningar, valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag, rätt att anföras kommunalbesvär samt rätt att använda kommunala inrättningar, tjänster och sociala förmåner som är bundna till medlemskap.

På grundval av hemorten avgörs i vilket röstningsområdes eller vilken valkrets vallängd en person antecknas vid allmänna val och folkomröstningar. Hemorten har betydelse också för en persons valbarhet i allmänna val och folkomröstningar.

Till hemorten ansluter sig en del offentlig-rättsliga skyldigheter som gäller individen. På basis av hemorten bestäms den kommun till vilken en enskild person är skyldig att betala kommunalskatt på sin personliga inkomst. En person är också skyldig att med vissa begränsningar ta emot kommunala förtroendeuppdrag i sin hemkommun.

För att en person på ansökan skall få åländsk hembygdsrätt krävs det att han under en viss tid utan avbrott skall ha bott i landskapet. I praktiken har detta förutsatt att personen under den stadgade tiden har haft hemort i landskapet enligt lagen om befolkningsböcker, numera befolkningsdatalagen.

2.3.1.4. Rättsverkningar som gäller kommunerna

En persons hemkommun är avgörande när hans rättigheter att påverka frågor i hemkommunen definieras. Lagstadgad eller annan kommunal service som kommunen själv ordnar ges eller ordnas i regel för kommuninvånarna, om annat inte föreskrivs i lagstiftningen. Kommunen är skyldig att ordna den service inom utkomstskyddet som avses i socialvårdslagen (710/82) för de personer som vistas i kommunen, oberoende av deras hemort eller nationalitet. Med undantag av brådskande fall och studerande ordnar kommunerna hälsovårds-

tjänster endast för kommunmedlemmarna. Elevens hemkommun står för kostnaderna för den undervisning i grundskolan och på mellanstadiet som kommunerna ansvarar för, om undervisningen ges i en annan kommuns skola.

Det är således i regel en persons hemkommun som ansvarar för den kommunala service som ges honom och de kostnader som denna medför. De kundavgifter och taxor som uppbärs för servicen täcker ofta endast en del av kommunernas kostnader. Staten deltar med en statsandel i en del av dessa kostnader, och återstoden täcks genom kommunalskatt som uppbärs av kommunmedlemmarna. Den centrala principen i den statsandelsreform som trädde i kraft vid ingången av 1993 är att en kommun i regel får sina statsandelar på basis av invånarantalet i kommunen och invånarnas åldersstruktur. Som invånarantal används härvid invånarantalet den första dagen året före finansåret.

Dessutom inverkar kommuninvånarnas modersmål på den språkliga indelningen av ämbetsdistrikt och självstyrelseområden och därigenom på kommunens skyldigheter att ordna service på de inhemska språken.

Hemorten påverkar indelningen av kommunerna i röstningsområden, eftersom indelningen görs på basis av det officiella antalet invånare i kommunen. Också antalet fullmäktige i kommunfullmäktige bestäms på basis av antalet invånare vid årsskiftet enligt befolkningsdatalagen. Dessutom fördelas riksdagsmännens platser mellan valkretsarna på basis av det invånarantal som utgörs av antalet finska medborgare vid årsskiftet.

2.3.1.5. Rättsverkningar som gäller andra offentliga samfund

En persons hemort inverkar ofta också på myndigheternas regionala kompetens. T.ex. pass beviljas på ansökan av polisen på sökandens hemort. Regionalt bestäms den rätta befolkningsregisterförare samt i fråga om medlemmar i den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet den rätta församlingen likaså på basis av hemorten. Enligt rättegångsbalken är huvudregeln att behörig domstol i tvistemål är den rätt, under vilken den som skall stämmas har sitt bo och hemvist. Vid avgörandet av behörig domstol iakttar

domstolarna i praktiken i allmänhet registerbyråernas avgöranden om hemort.

2.3.1.6. Rättsverkningar som ansluter sig till hemorten i Finland

För att en person skall kunna tillgodogöra sig vissa samhälleliga rättigheter förutsätts att han har hemort i Finland. Med tanke på de grundläggande rättigheterna för medborgarna i vårt land är denna faktor inte alltid av väsentlig betydelse, eftersom också finska medborgare som är stadigvarande bosatta utomlands har t.ex. rösträtt i allmänna val och folkomröstningar.

För utlänningar medför hemort i Finland i allmänhet samma rättigheter som de som landets egna medborgare har. T.ex. har rätten för en utländsk medborgare att rösta i kommunala val bundits till att personen i fråga under en viss tid före valåret har haft sådan hemort i Finland som avses i befolkningsdatalagen. Fr.o.m. ingången av 1993 trädde lagen om tillsyn över utlänningars företagsköp (1612/92) och lagen om kontroll av utomlands bosatta personers och utländska sammanslutningars fastighetsförvärv (1613/92) i kraft. Samtidigt upphävdes lagen om utlänningars samt vissa sammanslutningars rätt att äga och besitta fast egendom och aktier (219/39), dvs. den s.k. begränsningslagen. Enligt de ovan nämnda nya lagarna jämställs en utlänning som har hemort i Finland med en finsk medborgare i frågor som gäller företags- och fastighetsförvärv. Tillsynen eller kontrollen gäller numera i regel enbart de utlänningar som saknar hemort i Finland. Med hemort avses då hemorten enligt befolkningsdatalagen.

I den lagstiftning som gäller sammanslutningar är ett av behörighetskraven för medlemmar i sammanslutningars förvaltningsorgan, revisorer och firmatecknare att antingen alla eller en del av dessa personer skall vara finska medborgare och ha boningsort i Finland. Statsrådet kan dock bevilja tillstånd till undantag från dessa krav. Dessa krav på medborgarskap och boningsort har dock på grund av det undertecknade EES-avtalet ändrats så, att en hemort inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet jämställs med hemort i Finland. Ikraftträdandet av dessa ändringar har knutits till EES-avtalets ikraftträdande.

Genom dessa ändringar (1331—1333/89) av

föreningslagen, lagen om allmänna sammankomster och tryckfrihetslagen som trädde i kraft vid ingången av 1990 utvidgades utlänningars rättigheter till politiskt deltagande i Finland. Som en följd av reformen utvidgades rättigheterna och skyldigheterna enligt de ovan nämnda lagarna till att gälla förutom finska medborgare också utlänningar som har hemort i Finland enligt lagen om befolkningsböcker, numera befolkningsdatalagen.

En hemort i Finland påverkar i vissa fall också de finska myndigheternas behörighet att avgöra en del förvaltnings- och andra frågor inom den internationella privaträttens område. En finsk myndighet kan t.ex. behandla en ansökan som gäller ändring av en utlännings namn, om personen i fråga har hemort i Finland enligt den internationella privaträtten.

Riksdagen har godkänt regeringens proposition om godkännande av vissa bestämmelser i konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område och därtill hörande protokoll (RP 177/92 rd.). Enligt konventionen väcks talan i regel vid en domstol i den stat där svaranden har hemvist. I konventionen föreskrivs dock enbart om internationell behörighet för domstolar. Ingen behörig domstol i den ifrågavarande staten anvisas. Denna bestäms enligt den nationella lagstiftningen i staten i fråga, varvid domstolen blir tvungen att tillämpa den statens stadganden inom den internationella privaträtten.

2.3.2. *Olägenheter som ansluter sig till bestämmandet av hemorten*

2.3.2.1. Allmänt

De olägenheter som ansluter sig till bestämmandet av hemorten gäller främst fall där det är fråga om en gränsdragning mellan stadigvarande och tillfällig flyttning vid flyttning från en kommun till en annan eller flyttning till utlandet. Olägenheterna och problemen är olika t.ex. i huvudstadsregionen, i orter med högskola, i områden med hög arbetslöshet och i områden där flyttningsrörelsen mellan Finland och Sverige samt inflyttningen av utlänningar är livlig.

Myndigheterna inom de olika förvaltningsområdena upplever de problem som beror på bestämmandet av hemorten olika. T.ex. inom

kommunalförvaltningen ses problemen närmast som ekonomiska, medan de från registermyndighetens synpunkt huvudsakligen har att göra med juridisk tolkning.

De olägenheter som hänför sig till bestämmandet av hemorten riktar sig dessutom huvudsakligen till vissa befolkningsgrupper. De mest markanta av dessa är studerande, äldre och handikappade som behöver fortgående institutionsvård, barn som är föremål för stödåtgärder enligt barnskyddslagstiftningen, barn som bor hos någon annan än föräldrarna eller en förälder som är vårdnadshavare, personer eller familjer som besitter flera bostäder, personer som bor på annan ort på grund av arbetsuppgifter av tillfällig natur samt utlännningar.

2.3.2.2. Studerande

De olägenheter som hänför sig till långvarig tillfällig vistelse gäller i synnerhet studerande. Deras andel av den befolkning som vistas tillfälligt i kommunerna är ca 80 %, på högskoleorter rentav ännu större. Hemorten för en person som studerar på en främmande ort kvarstår i regel i den gamla hemkommunen, även om studierna varar många år. Eftersom de samhälleliga rättigheterna och skyldigheterna i allmänhet bestäms enligt en persons hemort, har studerandena t.ex. inte rösträtt i den kommun där de har sin faktiska bostadsort. Trots att den kommunala service som studieorten tillhandahåller i regel också kan utnyttjas av studerande, förutsätter t.ex. erhållandet av viss ämbetsverksservice att personen besöker även hemkommunen. Å andra sidan går de orter där läroanstalterna finns miste om skatteintäkterna och indirekt också statsandelarna för de tillfälligt bosatta studerandena.

I praktiken har det dock ansetts att en studerandes hemort flyttats till studieorten t.ex. när han bor där tillsammans med sin familj, har skaffat sig en stadigvarande arbetsplats där eller när han inte längre har någon bostad i den tidigare hemkommunen. Registerbyråernas praxis i frågor som gäller hemorten för studerande varierar dock rätt mycket.

2.3.2.3. Personer som vårdas på institution

En stor del av de olägenheter som hänför sig

till bestämmandet av hemorten gäller äldre och handikappade som fortgående vårdas på en institution någon annanstans än i deras hemkommun. Det att en person tas in för institutionsvård inverkar i allmänhet inte på hans hemort. Å andra sidan ändras en persons hemort i regel inte mera efter att han har tagits in på en institution för vård, även om de övriga familjemedlemmarna under denna tid flyttar till en annan kommun. Denna tolkning har bekräftats också av högsta förvaltningsdomstolen. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg t.ex. i ett utslag år 1975 (HFD 1975 II 39) att eftersom inga förändringar hade inträffat i en persons förhållanden sedan hon tagits in på institutionen, skulle hennes mantalsskrivningsort förbli oförändrad, trots att hennes make hade flyttat till en annan kommun.

När det gäller fall av institutionsvård har behovet av och innehållet i den vård som ges personen i fråga blivit den avgörande faktorn. I ett utslag av år 1987 (HFD 1987 A 35) ansåg högsta förvaltningsdomstolen att en person som bodde på ett ålderdomshem utan att vara i behov av institutionsvård skulle mantalsskrivas i den kommun där institutionen var belägen. Det är ytterst svårt att vid det administrativa massförfarandet vid registerbyråerna utreda behovet av institutionsvård och vårdens innehåll. De berörda personerna kan också uppleva att utredningen inkräktar på deras integritet.

2.3.2.4. Personer som besitter många bostäder

Familjer och enskilda har allt oftare flera bostäder i sin användning antingen i Finland eller utomlands. På detta inverkar framför allt den höjda förmögenhetsnivån, de längre arbetsresorna och internationaliseringen i allmänhet.

I regel anses makar ha sin hemort i den kommun där de har sitt gemensamma hem. Detta ger upphov till tolkningssvårigheter i synnerhet när den ena maken uppger att han stadigvarande bor i en annan av familjens bostäder på en annan ort. I dessa situationer måste registerbyråerna bl.a. utreda omständigheter som hänför sig till familjens personliga integritet. Makar är i detta avseende i en annan ställning än personer som sammanbor, som vid tillämpningen av stadgandena om hemort behandlas som enskilda personer.

Upprepad långvarig vistelse på en annan ort

eller utomlands medför också tolkningssvårigheter vid bestämmandet av de berörda personernas hemort samt vid verkställigheten av internationella överenskommelser om social trygghet m.fl. avtal. Dessa problem gäller huvudsakligen pensionärsbefolkningen samt personer som antingen helt eller delvis arbetar någon annanstans än på sin boningsort.

Tillfällig vistelse definieras mycket ingående och schematiskt i hemortslagstiftningen. Därför måste hemorten i dessa fall ofta avgöras på basis av separata utredningar som i varje enskilt fall inhämtas av de berörda parterna. När registerbyråerna gör utredningar och fattar beslut blir de tvungna att kräva och beakta omständigheter i anslutning till familje- och boendeförhållandena. Medborgarna kan uppleva dessa utredningar som besvärande då de berör den personliga integriteten.

2.3.2.5. Utlänningar

Bestämmandet av hemorten för utlänningar som flyttar in till landet är förknippad med tolkningssvårigheter i synnerhet när en inflyttad inte har någon stadigvarande bostad i en finsk kommun men dock skall anses vara stadigvarande bosatt i landet. Också ställningen för utländska studerande är förknippad med problem. Då de vistas tillfälligt i landet är de utländska studerandena i princip i en sämre ställning än de finska studerandena, eftersom ingen kommun i landet är skyldig att tillhandahålla dem alla former av samhällelig service. I praktiken är problemen dock enbart koncentrerade till de praktiska arrangemangen i anslutning till servicen. Å andra sidan har utländska studerande också registrerats som stadigvarande bosatta i Finland. Eftersom entydiga stadganden saknas, uppstår det problem också när man avgör vilken betydelse utlänningsmyndigheternas beslut om uppehållstillstånd av olika kategorier skall ges när beslut fattas om hemorten.

Också förhållandet mellan hemortsbegreppet enligt den internationella privaträtten och motsvarande begrepp i befolkningsdatalagen ger upphov till oklarheter. Det förstnämnda hemortsbegreppet, som bestämmer de finska myndigheternas behörighet i vissa fall, överensstämmer inte alltid med hemorten enligt befolkningsdatalagen. Hemorten i internationellt privaträttslig bemärkelse förutsätter faktiskt

boende i ett visst land. Dessutom skall personen i fråga ha för avsikt att stadigvarande bosätta sig i landet. Han behöver dock inte ha för avsikt att stanna i landet. Också en tillfällig vistelse är tillräckligt, om det är fråga om en längre tid och personens avsikt att bo i landet vid tidpunkten i fråga framgår av omständigheterna.

2.3.2.6. Beslut om hemort

Eftersom registerbyråns hemortsbeslut inte är juridiskt bindande för övriga myndigheter, medför det både processuella och praktiska problem. T.ex. skattemyndigheterna kan i beskattningsfrågor självständigt fatta ett beslut om en persons hemort som avviker från registerbyråns beslut, trots att samma lag tillämpas. Detta beror bl.a. på att olika myndigheter har olika möjligheter att inhämta eller erhålla bakgrundsinformation när det gäller fakta som hänför sig till en persons hemort. Med tanke på medborgarnas rättsskydd vore det dock viktigt att myndigheternas hemortsbeslut skulle basera sig på bästa möjliga faktamaterial och inte vara motstridiga sinsemellan.

2.3.2.7. Problem som gäller förfarandet

Anmälningsförfarandet i anslutning till bestämmandet av hemorten medför tolkningssvårigheter, eftersom i befolkningsdatalagstiftningen inte finns några direkta hinder för att en person som flyttningsdag uppger en tidpunkt många månader eller t.o.m. år före den dag då anmälan lämnas in. Efter att mantalsskrivningen upphörde har det också blivit allt vanligare att skyldigheten att anmäla flyttning försummas på grund av okunskap eller slarv eller avsiktligt. Detta leder till att uppgifterna i befolkningsdatasystemet om en persons stadigvarande hemort, vilka upprätthålls konstant, samt uppgifterna om hemorten och invånarantalet vid årsskiftet är felaktiga och inte motsvarar personens faktiska boende.

Registerbyråns beslut om hemorten är ett överklagbart förvaltningsbeslut. När beslutet vinner laga kraft är på grund av de bristfälliga stadgandena oklart i de fall då registerbyråns avgörande överensstämmer med flyttarens anmälan, eftersom ett sådant beslut inte särskilt delges honom. Detta ger upphov till problem i

synnerhet när i anmälan har antecknats familjemedlemmar som flyttat samtidigt, t.ex. make eller myndiga barn, som de facto dock inte har för avsikt att flytta samtidigt.

Å andra sidan gör de lagakraftvunna hemortsbesluten det svårt för registerbyråerna att göra ändringar i sådana hemortsuppgifter i registret som är klart felaktiga. Detta är ett problem i de fall då en person avsiktligt har försummat sin anmälningsskyldighet och det inte finns några uppgifter om var han för tillfället vistas. I befolkningsdatalogstiftningen saknas stadganden om rättelse av fel. Användningen av extraordinära rättsmedel är i dessa fall ett alltför osmidigt förfarande. En sådan rättelse av sakfel som nämns i lagen om förvaltningsförfarande (598/82) kommer i fråga endast i de fall då personen i fråga ger sitt samtycke till rättelsen. Å andra sidan skall den registeransvarige enligt personregisterlagen (471/87) se till att en uppgift som med hänsyn till registrets användningsändamål är oriktig rättas, om den registrerade framför en motiverad begäran om detta eller om det är uppenbart att en sådan uppgift äventyrar den registrerades integritetsskydd eller hans intressen eller rättigheter.

2.3.2.8. Offentligheten i fråga om hemortsuppgifterna

Utlämnandet av uppgifter som hänför sig till en persons hemort, närmast adressuppgifter, ur befolkningsdatasystemet för olika ändamål har ökat betydligt under de senaste åren. De lokala registerförare lämnar ut uppgifter närmast i form av enskilda intyg, utdrag och kopior. Befolkningsregistercentralen lämnar i första hand ut uppgifter i form av s.k. massutlämnande. I vår lagstiftning finns inte några stadganden som skulle ge registermyndigheten rätt att av säkerhetsskäl hemlighålla uppgifter om en persons boende t.ex. vid skilsmässotvister och tvister som gäller vårdnaden om ett barn eller andra motsvarande fall.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Mål och medel

Innehållet i begreppet hemort tolkas olika

inom de olika förvaltningsområdena. Som grund för de avgöranden som myndigheterna fattar i sin verksamhet räcker emellertid i allmänhet uppgiften om en persons hemkommun och eventuellt dessutom hans bostad i hemkommunen. För att de begrepp som beskriver boende skall förenhetligas och bli entydigare har man i propositionen frångått begreppet hemort. I stället föreslås det att begreppet hemkommun skall användas. Därför har också som namn på den föreslagna lagen valts lagen om hemkommun.

Det viktigaste målet för lagen om hemkommun med tanke på samhällets helhetsintresse är att man försöker definiera en persons hemkommun så att definitionen så exakt som möjligt motsvarar det verkliga förhållandet, dvs. personens faktiska boende i en bestämd finsk kommun. Endast på detta sätt kan de talrika rättsverkningar som hänför sig till hemkommunen förverkligas så rättvist, felfritt och smidigt som möjligt. Detta har man försökt uppnå genom att fastställa grunderna för bestämmandet av hemkommunen och bostaden där så att de är så klara och enkla som möjligt samt genom att minska de begränsningar i den gällande lagen som utgör ett hinder för att hemkommunen fritt skall kunna ändras.

Enligt 7 § regeringsformen hör det till medborgarnas grundläggande rättigheter att fritt vistas och välja boningsort i landet. Stadgandena om bestämmande av hemorten i befolkningsdatalogstiftningen har ofta ansetts begränsa denna grundläggande rättighet. Därför är syftet med den föreslagna lagen att utvidga medborgarnas egna påverkningsmöjligheter vid bestämmandet av hemkommunen. I lagen om hemkommun har detta beaktats genom att en medborgares egen åsikt om vilken hans hemkommun är har en avgörande betydelse i valsituationer.

Ett mål för lagen om hemkommun är också att minska byrokratin i anslutning till bestämmandet av hemkommunen och att övergå från det administrativa beslutsfattandet som gäller hemkommuner till ett lättare förfarande. För att detta mål skall uppnås föreslås det att stadgandena i lagen om hemkommun skall iakttas i all den myndighetsverksamhet på vilken en persons hemkommun inverkar. I samma syfte har man också lättat upp och förenklat medborgarnas anmälningsskyldighet och det förfarande som tillämpas när en persons hemkommun fastställs och antecknas i

befolkningsdatasystemet. Eftersom ett stort antal viktiga rättsverkningar hänför sig till en persons hemkommun, har man i propositionen försökt garantera medborgarna tillräckliga medel för erhållande av rättsskydd.

När de omständigheter som hänför sig till förfarandet förenklas och lättas upp, effektivieras informationen till myndigheterna. Härigenom förbättras också indirekt värdet av den information som gäller boende i befolkningsdatasystemet. En förbättring av värdet av informationen skapar åter bättre förutsättningar att ge myndigheterna felfri och effektiv information ur befolkningsdatasystemet.

Ett ytterligare mål för den föreslagna lagstiftningen är att man försöker uppfylla de nya krav som den allmänna internationaliseringen och den ökade inflyttningen till landet ställer på folkbokföringen. För att detta mål skall uppnås har i lagen om hemkommun tagits in särskilda stadganden som gäller alla inflyttare. Stadgandena förenhetligar och klargör registreringen i befolkningsdatasystemet av uppgifterna om bestämmandet dessa personers hemkommun och boende. De föreslagna stadgandena beaktar också de förpliktelser enligt avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som beror på avtalets principer om arbetskraftens fria rörlighet.

3.2. De viktigaste förslagen

3.2.1. Begreppet hemkommun

I den gällande lagstiftningen finns ett stort antal begrepp som beskriver personers boende och vistelse. Innehållet i dessa begrepp tolkas mycket oenhetligt inom de olika förvaltningsområdena. Sådana begrepp är bl.a. hemort, boningsort, boningskommun, bo och hemvist samt mantalsskrivningsort. Dessa begrepp har omfattande rättsverkningar både för den enskilda medborgaren och för offentliga samfund. Som grund för de beslut som fattas av myndigheterna räcker dock i allmänhet uppgiften om en persons hemkommun och hans bostad där samt om en eventuell tillfällig bostad. Därför föreslås det att användningen av begreppen "hemort" och "tillfällig vistelse" skall frångås. I stället införs begreppen "hemkommun", "bostad i hemkommunen" och "tillfällig bostad". Som namn på lagförslaget har därför valts lagen om hemkommun.

Lagen om hemkommun har karaktären av allmän lag och skall i första hand tillämpas inom folkbokföringen. Den hemkommun och bostad där som bestämts enligt den antecknas i befolkningsdatasystemet. I egenskap av allmän lag kompletterar lagen om hemkommun dessutom speciallagstiftningen, och den skall iakttas också i den övriga myndighetsverksamheten i sådana fall då en persons hemkommun och bostad där eller hans tillfälliga bostad inverkar på en myndighets avgörande, om annat inte stadgas i lag.

3.2.2. Bestämmande av hemkommunen

Enligt lagen om hemkommun bestäms en persons hemkommun på basis av det faktiska boendet. En persons egen åsikt om vilken hans hemkommun är har avgörande betydelse i valsituationer. Inget särskilt förvaltningsbeslut fattas om hemkommunen, utan uppgiften om hemkommun antecknas i befolkningsdatasystemet på basis av en inlämnad anmälan. De undantag där hemkommunen inte bestäms enligt det faktiska boendet är få. Hemkommunen för t.ex. studerande, makar som bor åtskilda, barn och en del personer bosatta på institution bestäms i regel på basis av det faktiska boendet.

En persons hemkommun ändras dock inte, om han bor i en annan kommun huvudsakligen på grund av arbetsuppgifter, studier, sjukdom eller någon annan med dessa jämställbar orsak som varar i högst ett år eller på grund av vård på sjukhus eller någon annan inrättning, vistelse till sjöss som sjöfolk, avtjänande av straff, medlemskap i riksdagen eller statsrådet eller ett offentligt förtroendeuppdrag eller fullgörande av värnplikt eller fullgörande av civiltjänst.

En person som flyttat in till landet kan få hemkommun i Finland, om han bor i landet och har för avsikt att stadigvarande bosätta sig här, och om han dessutom har ett giltigt uppehållstillstånd som berättigar till minst ett års vistelse, om sådant tillstånd krävs av honom.

En person som har bosatt sig utomlands för en längre tid än ett år förlorar i regel sin hemkommun i Finland. Om han på basis av sina levnadsförhållanden har en fastare anknytning till Finland än till det land han bor i, kan han dock behålla sin hemkommun i Finland.

3.2.3. Anmälningsförfarandet

En person är enligt lagen om hemkommun skyldig att anmäla en flyttning till registerbyrån, som gör en anteckning om personens hemkommun i befolkningsdatasystemet. Anmälan skall göras tidigast en vecka före och senast en vecka efter flyttningsdagen. Lagen om hemkommun förutsätter inte någon föreskriven form på den anmälan som den som flyttar gör. Tack vare detta kan anmälningsförfarandet förnyas så att det är så enkelt och lätt som möjligt för medborgarna att fullgöra sin anmälningskyldighet. I anmälningsförfarandet kan därför utvecklingen inom den elektroniska dataförmedlingen beaktas på ett flexibelt sätt. Lagen om hemkommun möjliggör t.ex. telefonanmälan.

Också ägaren av den fastighet eller byggnad till eller från vilken en person flyttar eller hans företrädare samt de statliga och kommunala myndigheterna är skyldiga att lämna registerbyråns uppgifter som behövs för bestämmandet av en persons hemkommun. De statliga och kommunala myndigheterna har i dag inte någon sådan skyldighet att lämna uppgifter. Skyldigheten för en ägare av en byggnad eller dennes företrädare samt myndigheterna att lämna uppgifter är sekundär i förhållande till anmälningskyldigheten för den som flyttar.

3.2.4. Påföljderna av försummad anmälan

Utän hinder av den gällande lagstiftningen har som den flyttningsdag som utvisar när en persons hemort har ändrats kunnat uppges en dag långt före anmälningsdagen. Enligt lagen om hemkommun kan en anteckning om ändring av hemkommunen dock inte längre göras retroaktivt i befolkningsdatasystemet. Enligt lagen antecknas i befolkningsdatasystemet som flyttningsdag den verkliga flyttningsdagen, om anmälan har gjorts inom den utsatta tiden. Om anmälan inkommer försenad, anses den dag då anmälan inkom som flyttningsdag. I det fall att registerbyrån gör en anteckning om flyttning på basis av en uppgift som fått av någon annan än personen själv, anses som flyttningsdag den dag då anteckningen gjordes.

Om den som flyttar och ägaren av en byggnad eller hans företrädare också efter uppmaning underlåter att fullgöra sin anmälningskyldighet eller sin skyldighet att lämna

uppgifter, kan de särskilt föreläggas att fullgöra den. Föreläggandet kan vid behov förenas med vite.

Om den som flyttar inte inom den stadgade tiden har anmält sin flyttning, skall han påföras en försummelseavgift på tvåhundra mark. Avgiften är till sin rättsliga natur en offentlighetsavgift av straffkaraktär. Avgiften behöver inte påföras, om dröjsmålet har varit ringa eller om det uppenbart har berott på orsaker som den som flyttar inte har kunnat påverka, eller om det på grund av sjukdom eller någon annan motsvarande orsak skulle vara uppenbart oskäligt att uppbara avgiften.

3.2.5. Rättelse av fel och ändringssökande

Anteckningen om hemkommun är inget överklagbart förvaltningsbeslut, utan en deklarativ förvaltningshandling. Rättelse av både sakfel och skrivfel kan utan hänsyn till några utsatta tider göras i den på initiativ av antingen den berörda personen själv eller registerbyrån. Registerbyråns avgörande i fråga om rättelse av ett skrivfel är till sin rättsliga natur en s.k. teknisk självrättelse. Ett avgörande av registerbyrån som gäller rättelse av ett sakfel kan juridiskt närmast karakteriseras som en mellanform mellan rättelseyrkande och s.k. egentlig självrättelse.

I ett avgörande av registerbyrån som gäller rättelse av ett skrivfel får enligt lagen om hemkommun ändring inte sökas genom besvär. Ändring i ett avgörande som gäller rättelse av ett sakfel får sökas genom besvär hos länsrätten. Länsrättens beslut får vidare överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen. Till den del beslutet gäller bostad i hemkommunen får ändring i länsrättens beslut dock inte sökas genom besvär.

3.2.6. Skyddande av uppgifter

Det är möjligt för medborgarna att i vissa fall förbjuda utlämnandet av uppgifter om deras boende annat än för myndigheternas verksamhet. Stadgandet om skyddande av uppgifter kompletterar stadgandena om förbud mot lämnande av uppgifter i personregisterlagen, och dess syfte är att skydda personers integritet mot obehörigt intrång av utomstående.

4. Propositionens verkningar

4.1. Kommunalekonomiska verkningar

4.1.1. Allmänt om de kommunalekonomiska verkningarna

Från kommunalförvaltningens synpunkt är de viktigaste grupperna som berörs av förslaget högskolestuderandena och studerande som deltar i yrkesutbildning. Dessutom kan förslaget i någon mån gälla olika personer som i hemliknande förhållanden bor på institutioner och i omständigheter som kan jämföras med institutionsvård, även om förslaget inte syftar till någon ändring av nuvarande vedertagna praxis.

Bestämmandet av hemkommunen för de ovan nämnda grupperna av personer på det sätt som förslaget möjliggör medför förändringar i det nuvarande systemet för finansiering av den kommunala servicen. Förändringarna beror på överföringar mellan kommunerna av kommunernas statsandelar och skatteintäkter samt förskjutningar mellan kommunerna när det gäller kostnadsansvaret för yrkesutbildning och vård.

Den centrala bestämningsgrunden för statsandelen enligt systemet för statsandelar till kommunerna, som reviderades vid ingången av 1993, är en kommuninvånare som har hemort i kommunen. När en person bosätter sig i en annan kommun minskar statsandelen till den tidigare hemkommunen med den andel som betalas för en invånare. I stället får den nya hemkommunen en större statsandel. Statsandelen till kommunerna har graderats enligt bärkraftsklasserna så, att kommunerna i de lägre bärkraftsklasserna får en större statsandel än kommunerna i de högre bärkraftsklasserna. När hemkommunen för personer som har hemkommun i de lägre bärkraftsklasserna flyttas till kommuner i de högre bärkraftsklasserna minskar det totala statsandelsbeloppet till kommunerna. Statsandelarna ökar när personer flyttar från kommuner i de högre bärkraftsklasserna till kommuner i de lägre bärkraftsklasserna.

En person är skyldig att på sin inkomst betala kommunalskatt till den kommun där han har hemort på årets första dag. Enhetliga beskattningsgrunder tillämpas i kommunalbeskattningen, men varje kommun beslutar själv om uttaxeringen per skattöre i kommunen. År

1993 är uttaxeringen per skattöre som lägst 14,50 penni och som högst 20 penni. Den kyrkoskatt som församlingarna inom den evangelisk-lutherska kyrkan uppbär varierar mellan 1 och 2 penni och den kyrkoskatt som församlingarna inom det ortodoxa kyrkosamfundet uppbär mellan 1,25 och 1,95 penni per skattöre. Det är uppenbart att en lägre uttaxering per skattöre liksom nu inverkar på personers benägenhet att flytta. Syftet med lagen är dock inte att hemkommunen kan ändras årligen enligt förändringarna i uttaxeringen per skattöre.

När de ekonomiska verkningarna av lagen om hemkommun bedöms måste det beaktas att förändringarna beträffande hemkommunerna inte sker på en gång. De kan snarare väntas ske så småningom. De förändringar beträffande personers hemkommun som sker till följd av denna lag är delvis normal flyttningsrörelse, varför det i praktiken är svårt att exakt räkna ut de ekonomiska verkningarna.

4.1.2. Kommunernas statsandelar och skatteintäkter

När en person bosätter sig i en annan kommun överförs den statsandel kommunen erhåller för denna invånare till den nya hemkommunen. I stället förlorar den tidigare hemkommunen statsandelen. År 1993 är beloppet av den statsandel som betalas till kommunerna i den femte bärkraftsklassen för en invånare i åldern 7—64 år sammanlagt ca 3 300 mk per år. Statsandelen omfattar statsandel för social- och hälsovården, en allmän invånarbaserad statsandel och invånarbaserade statsandelar inom undervisnings- och kulturväsendet. Om t.ex. 30 000 högskolestuderande, 20 000 studerande inom yrkesutbildningen och 1 000 personer som bor i omständigheter som kan jämföras med institutionsvård i hemliknande förhållanden ändrar sin hemkommun till följd av denna lag, innebär det att i genomsnitt 170 milj. mk i statsandelar som beviljas per invånare överförs från dessa personers tidigare hemkommuner till deras nya hemkommuner. Beloppet av de invånarbaserade statsandelar som överförs till de nya hemkommunerna är dock endast ca 145 milj. mk, eftersom flyttningsrörelsen huvudsakligen går från kommunerna i de lägre bärkraftsklasserna till kommunerna i de högre klasserna. Statsandelsbeloppet

till kommunerna minskar med 25 milj. mk. Den nuvarande kostnadsfördelningen mellan kommunerna och staten förändras härigenom.

Årligen åsamkas kommunerna kostnader på ca 75 milj. mk på grund av social- och hälsovårdsservice till 50 000 studerande. Det ansvar som kommuner med en läroanstalt i dag har för ordnandet av denna service ändras inte på grund av att studerandenas hemkommun ändras.

Systemet för finansiering av yrkesutbildningen och statsandelssystemet i anslutning till det är elevbaserat. Inom yrkesutbildningen är den genomsnittliga kostnaden per år för en elevplats ca 40 000 mk. Av detta betalas 45—60 % i statsandel till kommunen, beroende på kommunens bärkraftsklass. Statsandelen betalas i regel till elevens hemkommun. Elevens hemkommun skall alltid betala nettokostnaderna för utbildningen. Kostnaden för en elevplats inom yrkesutbildningen varierar mellan 20 000 mk och 190 000 mk.

Den genomsnittliga kostnadsverkningen av 20 000 studerande inom yrkesutbildningen är sammanlagt 800 milj. mk, varav statens andel är 420 milj. mk och kommunernas andel 380 milj. mk.

Det uppskattas att beloppet av de intäkter av kommunalskatten som överförs mellan kommunerna för det ovan nämnda antalet studerande är ca 100 milj. mk. Uppskattningen av beloppet av skatteintäkterna försvåras av att det saknas lämplig statistik och i synnerhet av den för tillfället höga arbetslösheten.

4.1.3. Kostnaderna för utbildning och institutionsvård

De förändringar av hemkommunerna för studerande som sker till följd av denna lag innebär en betydande förskjutning mellan kommunerna vad gäller systemet för finansiering av yrkesutbildningen. Hemkommunernas kostnadsansvar efter statsandelen för utbildningen av 20 000 studerande inom yrkesutbildningen är i genomsnitt 380 milj. mk. När studerande överförs från kommuner i de lägre bärkraftsklasserna till kommuner i de högre klasserna, ökar de nya hemkommunernas kostnadsansvar och statsandelsbeloppet minskar. Av detta följer att 405 milj. mk i kostnader för utbildningen överförs till studerandenas nya hem-

kommuner och att statsandelarna till kommunerna minskar med 25 milj. mk.

Ändringen av hemkommunen för personer som bor i omständigheter som kan jämföras med institutionsvård i hemliknande förhållanden överför kostnadsansvaret för vården på deras nya hemkommuner. Kostnaden för vården av t.ex. 1 000 personer är 90 milj. mk per år.

4.1.4. Kostnadsfördelningen mellan kommunerna och staten

Högskolorna och yrkesläroanstalterna är i allmänhet belägna i kommuner i bärkraftsklasser högre än genomsnittet. Därför kan det väntas att det totala statsandelsbeloppet till kommunerna minskar. Minskningen av den invånarbaseade statsandelen för studerandena väntas innebära med ovannämnda antaganden en förlust av ett statsandelsbelopp av ca 25 milj. mk. När det gäller statsandelarna för yrkesutbildningen är kommunernas förlust likaså ca 25 milj. mk.

4.1.5. Sammandrag av de kommunalekonomiska verkningarna

Den möjlighet att välja hemkommun som lagen om hemkommun medger innebär att åtminstone en del av studerandena väljer den kommun där läroanstalten är belägen eller en av dess närliggande kommuner till hemkommun. I någon mån kan en del grupper som lever i förhållanden som kan jämföras med institutionsvård i högre grad än nu påverka bestämmandet av sin hemkommun.

Förändringarna beträffande personers hemkommun medför kännbara kommunalekonomiska verkningar mellan kommunerna emellan. Förskjutningarna vad gäller kostnadsansvaret för utbildning och vård i synnerhet inom yrkesutbildningen och i fråga om personer i hemliknande vård samt överföringen av de invånarbaseade statsandelarna och skatteintäkterna medför förändringar.

Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna ändras något till följd av att i synnerhet studerande flyttar till kommuner i de högre bärkraftsklasserna.

Ändringarna beträffande personers hemkommun kan inverka på kommunernas bärkrafts-

klassificering. De kan också i fråga om de enskilda kommunerna ha verkningar på den komplettering av skatteinkomsterna som betalas till kommunerna.

Lagen medför kommunalekonomiska verkningar i så gott som alla kommuner. Dessa verkningar kan också gå i motsatta riktningar. En kommuns totalekonomiska resultat är summan av verkningarna i olika riktning.

När lagens verkningar på kommunernas ekonomi uppskattas kan den slutsatsen dras att — den ekonomiska ställningen förbättras för sådana kommuner från vilka studerande flyttar till andra kommuner och för sådana kommuner där det inte finns några yrkesutbildningsplatser eller vård- och serviceenheter för social- och hälsovård

— högskolestädernas resultat påverkas framför allt av antalet yrkesutbildningsplatser samt antalet vård- och serviceenheter för social- och hälsovård och deras kostnadsstruktur; den ekonomiska situationen för de stora högskolestäderna kan förbättras

— ekonomiska förluster kan uppstå för sådana kommuner som har yrkesutbildningsplatser och vård- och serviceenheter för social- och hälsovård med en dyr kostnadsstruktur och till vilka inga högskolestuderande flyttar

— de kommunalekonomiska verkningarna kan utjämna varandra i kommuner till vilka inga högskolestuderande flyttar men som har yrkesutbildningsplatser med lägre kostnadsstruktur och så gott som inga vård- och serviceenheter för social- och hälsovård

4.2. Statsekonomiska verkningar

Den möjlighet att välja hemkommun som lagen om hemkommun medger innebär för kommunalekonomin att studerande flyttar från sina tidigare hemkommuner till de kommuner där deras läroanstalter finns eller deras närmunnen. Till följd av detta sker en överföring av invånare från kommunerna i de lägre bärkraftsklasserna till kommunerna i de högre bärkraftsklasserna. På grund av inverkan av statsandelssystemet, som graderats enligt bärkraftsklasserna, minskar det totala statsandelsbeloppet. Till följd av detta kan det beräknas att statsandelsbeloppet till kommunerna minskar med ca 50 milj. mk. Å andra sidan borde staten ändå bereda sig på att kompensera

reformens verkningar om de i fråga om någon enskild kommun är avsevärd storlek.

Enligt lagen om hemkommun kan registerbyrån vid behov förelägga den som försummat anmälningsskyldigheten eller skyldigheten att lämna uppgifter enligt lagen att inom en utsatt tid lämna in anmälan eller ge tilläggsuppgifter. Registerbyrån kan förelägga vite för att förstärka föreläggandet och förordna om betalning av vitet så som stadgas i viteslagen (1113/90). Enligt 8 § viteslagen bestäms vitesbeloppet särskilt i varje enskilt fall. Antalet fall när man blir tvungen att förordna om betalning av vite som förelagts för att förstärka ett föreläggande kan beräknas till mellan 20 och 50 per år. Om det genomsnittliga beloppet av vite om vilket förordnats att det skall betalas skulle vara t.ex. 2 000 mk, skulle detta innebära inkomster till staten på mellan 40 000 och 100 000 mk.

Registerbyrån skall påföra en person som försummat sin anmälningsskyldighet enligt lagen om hemkommun en försummelseavgift på 200 mk. Avgiften får inte påföras barn under femton år eller en person som har ålagts att betala vite på grund av samma försummelse. Ingen avgift behöver dock fastställas om dröjsmålet är ringa eller om det uppenbart har berott på orsaker som den som flyttat inte har kunnat påverka, eller om det på grund av sjukdom eller någon annan motsvarande orsak skulle vara uppenbart oskäligt att uppbära avgiften. Det beräknas att ca 10 000—20 000 avgifter per år kommer att fastställas, vilket innebär inkomster på mellan 2 och 4 milj. mk till staten.

4.3. Verkningar i fråga om organisation och personal

Lagen om hemkommun ändrar inte det totala antal flyttningar som anmäls varje år. Indelningen av det totala antalet flyttningar i stadigvarande och tillfälligt boende kan däremot i någon mån ändras jämfört med den nuvarande situationen. Å andra sidan förenklar den ökade valfriheten för medborgarna och det minskade antalet undantagsfall förfarandet och förkortar behandlingstiden i registerbyråerna. Propositionen innehåller också alldeles nya uppgiftshelheter för registerbyråerna. Sådana uppgifter är bl.a. förslaget om införande av en försummelseavgift, förfarandet med vite samt

hörandet i anslutning till dessa. Utgångspunkten för propositionen har dock varit att de följer lagen om hemkommun har för folkbokföringsmyndigheternas uppgifter kan klaras av med de personalresurser som fås genom organisatoriska och tekniska arrangemang inom förvaltningsområdet.

Trots att lagen om hemkommun börjar tillämpas också utanför folkbokföringen, dvs. hos statliga och kommunala myndigheter samt i folkpensionsanstaltens verksamhet, uppkommer inga nya uppgifter för dessa myndigheter. Detta beror på att många statliga och kommunala myndigheter redan i dag när de fattar beslut som gäller medborgarnas rättigheter och skyldigheter på grund av hänvisningsstadgandena i lagstiftningen är tvungna att självständigt tillämpa stadgandena om bestämmande av hemorten i folkbokföringslagstiftningen.

5. Ärendets beredning

Regeringens proposition baserar sig på hemsorkommissionens förslag. Kommissionen har under sitt arbete gett 24 myndigheter och sammanslutningar tillfälle att bli hörda med anledning av en del viktiga reformförslag som varit uppe i kommissionens arbete. Dessa myndigheter och sammanslutningar är trafikministeriet, justitieministeriet, utrikesministeriet, folkpensionsanstalten, kyrkostyrelsen, delegationen för flykting- och migrationsärenden, dataombudsmannens byrå, utlänningscentralen, utlänningsombudsmannen, skattestyrelsen, föreningarna Lääninhallinnon ja Väestökirjapidon Henkilökuntaliitto ry, Suomen henkikirjoittajayhdistys ry och Valtion Ammattiliitto ry, Invalidförbundet rf, föreningen Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Förbundet Utvecklingshämning rf, Centralförbundet för Socialkydd rf, Finlands Fastighetsförbund rf, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund rf, Förbundet för Handelsstuderanden i Finland rf, Förbundet för Gymnasisterna i Finland rf, Förbundet för Teknikstuderande i Finland rf,

Förbundet för hälsovårdsstuderande i Finland rf och Studenternas hälsovårdsstiftelse (SHVS).

De som hördes förhöll sig huvudsakligen positivt till att hemkommunen för en person bestäms så att den så exakt som möjligt motsvarar det verkliga förhållandet, dvs. personens faktiska boende. I synnerhet de organisationer som företrädde studerandena ansåg att kommissionens förslag bör understödhas härvidlag. De som hördes ansåg också att sådana förslag bör understödhas som ökar medborgarnas påverkningsmöjligheter vid bestämmandet av hemkommunen och minskar byråkratin samt underlättar övergången till ett lättare administrativt beslutsförfarande vid bestämmandet av hemkommunen.

De som hördes förhöll sig dock med reservation till en del av de reformförslag som var uppe under kommissionens arbete. Dataombudsmannen ansåg beträffande förenklingen av anmälningsförfarandet att de uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet med beaktande av datasystemets samhällliga betydelse endast skall basera sig på tillförlitliga uppgiftskällor. Därför ansåg han att anmälan per telefon inte kan komma i fråga. De organisationer som företrädde personalen inom folkbokföringen ansåg också att det är viktigt att de uppgifter som antecknas i befolkningsdatasystemet endast baserar sig på tillförlitliga uppgiftskällor. Organisationerna betonade dessutom att familjeförhållandena fortfarande skall ha en central och avgörande ställning när hemkommunen bestäms. Finlands Fastighetsförbund rf ansåg att det är viktigt att den kontroll som ägaren av en fastighet eller dennes företrädare har över flyttningsrörelsen bibehålls och att informationen till boendesammanslutningarna tryggas också framöver. De föreningar som företrädde de handikappade poängterade att reformerna av grunderna för bestämmande av hemkommunen inte ens indirekt får försämra de handikappades ekonomiska eller sociala ställning.

Inrikesministeriet har med anledning av betänkandet hört företrädare för alla ministerier, ministeriet har dessutom förhandlat om reformen med kommunernas centralorganisationer.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Lag om hemkommun

1 kap. Allmänna stadganden

1 §. *Tillämpningsområde.* I paragrafen uttrycks det materiella tillämpningsområdet för lagen om hemkommun samt definieras förutsättningarna för tillämpningen av lagen på olika myndigheters verksamhet.

Enligt paragrafens 1 mom. stadgas i lagen om hemkommun om bestämmandet av en persons hemkommun och hans bostad där. Lagen är heltäckande, dvs. en persons hemkommun och hans bostad där kan fastställas med stöd av den i alla situationer då de ändras. I lagen avses med bostad den fastighet, byggnad på fastigheten och lägenhet i byggnaden där en person bor, samt adressen till dessa.

Enligt paragrafens 2 mom. antecknas den hemkommun och bostad där som bestäms enligt lagen om hemkommun i det befolkningsdatasystem som avses i befolkningsdatalagen. Dessutom kan i befolkningsdatasystemet antecknas också en tillfällig bostad som en person har uppgett. Om anmälningen av och antecknande i befolkningsdatasystemet av en tillfällig bostad stadgas närmare genom förordning. Anteckning om hemkommun och bostad där görs av den registerbyrå som nämns i lagen om folkbokföringsförvaltningen (76/84). Stadgandena om hemort i befolkningsdatalagen och befolkningsdataförordningen upphävs i samband med att lagen om hemkommun stiftas.

Lagen om hemkommun är enligt paragrafens 3 mom. en allmän lag, som i första hand tillämpas vid folkbokföringen samt även vid övrig myndighetsverksamhet, om inte annorlunda stadgas i speciallagstiftning. I enlighet med detta skall lagen om hemkommun förutom vid folkbokföringen iaktas också i övrig myndighetsverksamhet samt i folkpensionsanstaltens verksamhet i sådana fall när en persons hemkommun och hans bostad där eller en tillfällig bostad inverkar på ett avgörande av en myndighet eller folkpensionsanstalten, om inte annorlunda stadgas i lag. Tack vare detta stadgande behöver man inte längre i speciallagstiftning ta in särskilda hänvisningsstadganden som gäller bestämmandet av hemkommunen.

Lagen om hemkommun medför ingen för-

ändring i det rådande rättsläget, enligt vilket folkbokföringsmyndigheternas beslut om en persons hemort inte är juridiskt bindande för myndigheterna inom de övriga förvaltningsområdena. Det är således fortfarande möjligt att avgöra en persons hemkommun självständigt inom olika förvaltningsområdena. Lagen om hemkommun skall dock tillämpas. Folkbokföringsmyndigheternas anteckning om hemkommunen är de facto dock i hög grad riktgivande för verksamheten hos myndigheterna inom de övriga förvaltningsområdena. På detta inverkar bl.a. den offentliga tillförlitligheten i fråga om de uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet.

2 kap. Bestämmande av hemkommunen

2 §. *Hemkommun.* Paragrafen innehåller en definition av begreppet hemkommun. I paragrafen definieras vilken kommun som är ett nyfött barns första hemkommun. En person anses vara stadigvarande bosatt i sin hemkommun. Om de begränsningar som gäller vid ändring av hemkommunen stadgas i lagförslagets 3 §. Där uppräknas de situationer då en person som är bosatt någon annanstans än i sin hemkommun i allmänhet anses vara tillfälligt bosatt där. Stadgandena i 2 § lagen om hemkommun gäller i första hand flyttning mellan och inom kommuner i Finland. Dessutom skall stadgandena utöver lagförslagets 4 § tillämpas när en person från utlandet flyttar in och bosätter sig i Finland.

En persons hemkommun är enligt huvudregeln i paragrafens 1 mom. den kommun där han bor. Med boende avses i stadgandet faktiskt boende i en bestämd finsk kommun, och syftet med stadgandet är alltså en sanningenlig registrering.

I vår lagstiftning finns inga särskilda stadganden om bestämmandet av hemorten och födelsehemkommunen för ett nyfött barn. Utöver allmänna stadganden i lag har bestämmandet av hemorten och födelsehemkommunen baserat sig på vedertagen förvaltningspraxis, som nu har skrivits in i lagen om hemkommun. Enligt stadgandet är ett nyfött barns hemkommun den kommun där barnets mor har sin hemkommun när barnet föds. Hemkommunen för ett hittebarn kan avgöras gen-

om analogisk tillämpning av paragrafens 3 mom. I praktiken torde detta leda till att hemkommunen för ett hittebarn är den kommun där barnet hittats.

Om en person i sin användning har flera bostäder eller ingen bostad alls, är hans hemkommun enligt paragrafens 2 mom. den kommun som han på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter själv anser som sin hemkommun och till vilken han på basis av de ovan nämnda omständigheterna har fast anknytning.

När en persons hemkommun fastställs i de fall som avses i paragrafens 2 mom. skall huvudvikten främst läggas på personens egen uppfattning om sin hemkommun. En persons subjektiva åsikt är dock inte den enda avgörande faktorn, utan han skall också på basis av fakta som kan fastställas objektivt ha fast anknytning till den kommun han uppgett. Sådana fakta som skall beaktas och som visar att en person har fast anknytning till den kommun han uppgett är familjeförhållandena, varmed avses banden till familjen och till familjens gemensamma bostad, dvs. hem, utkomsten, varmed avses arbete eller annan ekonomisk anknytning till en bestämd boningsort eller andra motsvarande omständigheter, t.ex. släktskaps-, foster- eller vårdförhållande. När dessa fakta bedöms skall det också beaktas om en person har för avsikt att bo stadigvarande eller åtminstone tills vidare i den kommun han har uppgett. I sådana fall då tolkningssvårigheter uppkommer skall myndigheterna i sista hand bedöma dessa fakta.

Om det inte har kunnat utredas vilken kommun som enligt en person är hans hemkommun, är hans hemkommun enligt paragrafens 3 mom. den kommun till vilken han skall anses ha den fastaste anknytningen på basis av sitt boende, sina familjeförhållanden, sin utkomst och andra motsvarande omständigheter. Stadgandet är närmast avsett för de fall då registerbyrån av någon annan än den berörda personen själv har fått information om att hans hemkommun har ändrats, och man på grund av att han inte har varit samarbetsvillig eller av någon annan orsak inte ens genom hörande har kunnat få reda på hans egen uppfattning i saken. Personens hemkommun avgörs då genom myndigheternas försorg på basis av en objektiv helhetsbedömning som omfattar de omständigheter som nämns i stadgandet.

3 §. *Begränsningar som gäller ändring av*

hemkommunen. I paragrafen stadgas om de situationer då en persons hemkommun i regel inte ändras, trots att han bor någon annanstans än i sin hemkommun. Boendet betraktas i de fall som nämns i paragrafen som tillfälligt. Den föreslagna paragrafen motsvarar till sitt huvudsakliga innehåll stadgandena om tillfällig vistelse i befolkningsdatalagen. Den största ändringen jämfört med befolkningsdatalagen är dock att boende i en annan kommun på grund av studier inte längre direkt med stöd av lagen betraktas som tillfälligt boende. Paragrafen gäller tillfälligt boende i allmänhet både i Finland och utomlands.

En persons hemkommun ändras inte, om hans boende i en annan kommun huvudsakligen beror på någon av de orsaker som nämns i paragrafens 1—6 punkt. Om boendet i en annan kommun vid sidan av en omständighet som nämns i stadgandet huvudsakligen beror på någon annan orsak, kan personens hemkommun ändras antingen till denna kommun eller till en tredje kommun, om de allmänna förutsättningarna för ändring av hemkommunen i lagens 2 § annars är uppfyllda. T.ex. kunde hemkommunen för en person som befinner sig på en vårdinrättning ändras till den kommun där inrättningen är belägen i sådana fall då personen bor på inrättningen i hemliknande förhållanden och inte är i omedelbart behov av vård. Hemkommunen för en person som befinner sig på en vårdinrättning eller straffanstalt kunde också ändras till en tredje kommun under den tid han befinner sig på inrättningen eller anstalten, om t.ex. hans familjs hemkommun ändras till denna kommun.

Enligt paragrafens 1 punkt ändras en persons hemkommun inte, om boendet i en annan kommun beror på arbetsuppgifter, studier eller sjukdom, eller någon annan med dessa jämförbar orsak, som varar i högst ett år. Med boende på grund av sjukdom avses i denna punkt t.ex. boende hos släktingar på grund av sjukdom. Vid tillämpningen av stadgandet bör dock märkas att hemkommunen inte nödvändigtvis ändras trots att boendet i den andra kommunen varar i över ett år, om förutsättningarna enligt 2 § 2 mom. förblir oförändrade beträffande hemkommunen och personen i fråga inte själv vill ändra sin hemkommun. Hemkommunen ändras enligt paragrafens 2 punkt inte, om boendet huvudsakligen beror på vård på sjukhus eller någon annan liknande

inrättning. De inrättningar som avses i stadgandet är t.ex. servicehus som är avsedda för handikappade, verksamhetsenheter inom missbrukarvården, barn- och ungdomsvårdsinrättningar samt åldringshem. Boendet på dessa inrättningar är i allmänhet långvarigt och uppfattas som en del av vården eller omsorgen. Enligt paragrafens 3 punkt ändras en persons hemkommun inte, om boendet huvudsakligen beror på vistelse till sjöss såsom sjöfolk. En persons hemkommun ändras inte heller om boendet huvudsakligen beror på avtjänande av straff i straffanstalt enligt paragrafens 4 punkt, medlemskap i riksdagen eller statsrådet eller ett offentligt förtroendeuppdrag enligt paragrafens 5 punkt eller fullgörande av värnplikt eller civiltjänst enligt paragrafens 6 punkt. I de fall som nämns i paragrafens 2—6 punkt saknar det betydelse hur länge boendet i den andra kommunen varar när det avgörs om boendet är stadigvarande eller tillfälligt.

4 §. *Hemort vid inflyttning till landet.* I paragrafen stadgas om de villkor som en inflyttad person skall uppfylla för att få hemkommun i Finland. Stadgandet gäller alla inflyttade, oberoende av nationalitet. Paragrafen förutsätter att det först skall utredas om villkoren enligt denna paragraf är uppfyllda innan en inflyttad persons hemkommun i Finland kan bestämmas enligt 2 §.

Enligt paragrafens 1 mom. bestäms hemkommunen för en inflyttad person enligt 2 §, om personen bor i Finland och har för avsikt att stadigvarande bosätta sig här och om han dessutom har ett giltigt uppehållstillstånd som berättigar till minst ett års vistelse, ifall sådant tillstånd krävs av honom. Personens hemkommun bestäms med stöd av lagförslaget 2 §, dvs. det krävs stadigvarande faktiskt boende i en bestämd finsk kommun.

I Finland bosatta personer som både har för avsikt att bosätta sig stadigvarande i landet och laglig rätt att vistas i landet, får om de så önskar hemkommun i Finland. Å andra sidan leder stadgandet i praktiken till att personer som tillfälligt kommit till landet, t.ex. för att söka arbete eller som annars utan laglig rätt kommit hit, inte utan grund får sådana rättigheter som tillkommer dem som är stadigvarande bosatta i landet. För att en inflyttad person skall få hemkommun i Finland krävs således alltid att han de facto bor i Finland och också har för avsikt att bosätta sig stadigvarande här. Dessutom förutsätts det att inflyttningen har

skett i laglig ordning. Sådana omständigheter som visar att personen har för avsikt att bosätta sig stadigvarande i Finland och som avses i stadgandet kunde vara t.ex. en fast arbetsplats i Finland, äktenskap, adoption eller något annat nära familje- eller släktskapsband till någon som är stadigvarande bosatt i Finland eller ämnar bosätta sig stadigvarande här. Också flyktingskap kan vara en sådan omständighet. Med ett giltigt uppehållstillstånd som berättigar till minst ett års vistelse avses ett tillstånd som ursprungligen har beviljats för minst ett år och som fortfarande är i kraft när anteckningen om hemkommun görs. Giltighetstiden på ett år kan också bestå av flera på varandra följande tillstånd som beviljats för en kortare tid än ett år. Upphållstillståndet skall givetvis vara antingen permanent eller sådant att dess giltighetstid kan förlängas efter den utsatta tiden. Om inresetillstånd krävs av en person, kan utläningar som vistas i landet utan giltigt tillstånd enligt stadgandet inte få hemkommun i Finland, oberoende av hur stadigvarande deras boende är. I lagen om hemkommun avses med utläning en person som inte är finsk medborgare.

En person som är anställd hos en främmande stats diplomatiska eller annan beskickning i Finland som kan jämföras med en sådan eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul, en familjemedlem till honom eller en person som är i hans privata tjänst har enligt paragrafens 2 mom. dock inte hemkommun i Finland, om han inte är finsk medborgare eller om han inte sedan tidigare har hemkommun i Finland. Undantag i fråga om dessa personer baserar sig på Wienkonventionerna om diplomatiska och konsulära förbindelser.

5 §. *Hemkommun vid utflyttning ur landet.* I paragrafen stadgas om hur en persons utflyttning påverkar hans hemkommun i Finland. Paragrafen gäller alla utflyttare oberoende av nationalitet.

En person förlorar enligt paragrafens 1 mom. sin hemkommun i Finland om han bosätter sig utomlands för en längre tid än ett år. Han kan dock behålla sin hemkommun i Finland, om han med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land han bor i. Hans boende utomlands betraktas då som tillfälligt.

Tidsgränsen om ett år i stadgandet sammanfaller med tiden för tillfälligt boende i lagförslaget 3 § 1 punkt. Också giltighetstiden för

det uppehållstillstånd som förutsätts i lagförslaget 4 § 1 mom. är minst ett år.

Huruvida en person på basis av sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land han bor i skall utredas separat i varje enskilt fall. Utredningen kan givetvis göras först när personen själv har meddelat sin åsikt om sitt boende. Avsikten är att tillämpningsområdet för stadgandet skall vara snävt. Enbart det faktum att vistelsen utomlands är tidsbegränsad är dock inte enligt stadgandet tillräckligt, utan dessutom förutsätts en anknytning till Finland som hänför sig till levnadsförhållandena. Det kan t.ex. vara fråga om ett familje- eller släktskapsförhållande eller omständigheter som sammanhänger med egenskaper hos bostaden och boendet eller med en persons anställningsförhållande eller utkomst. Det är i allmänhet lättare för en finsk medborgare än för en utlänning att visa att han på grund av de ovan nämnda orsakerna har fastare anknytning till Finland än till sin boningsort i utlandet. Sådana i stadgandet avsedda situationer där hemkommunen på basis av levnadsförhållandena kan kvarstå i Finland kunde komma i fråga t.ex. när en person vistas utomlands under en längre tid än ett år på grund av vårdåtgärder, anställningsförhållande på viss tid, studier eller fritidsverksamhet och omedelbart herefter återvänder till Finland. Enligt stadgandet kan hemkommunen i allmänhet dock inte längre anses kvarstå i Finland när personen är bosatt utomlands under en längre tid. I praktiken kunde gränsen dras vid t.ex. tre år.

Enligt paragrafens 2 mom. har en finsk medborgare som har bosatt sig utomlands och som är anställd hos finska staten vid en diplomatisk eller någon annan beskickning som kan jämföras med en sådan eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul eller som är sakkunnig inom biståndssamarbetet samt hans familjemedlemmar dock fortfarande hemkommun i Finland. Undantag i fråga om dessa personer baserar sig på Wienkonventionerna om diplomatiska och konsulära förbindelser.

6 §. *Hemkommun vid flyttning mellan de nordiska länderna.* I paragrafen hänvisas till överenskommelsen mellan de nordiska länderna om folkbokföring, som ingicks den 9 maj 1989 och trädde i kraft den 1 oktober 1990, varvid den tidigare överenskommelsen som ingicks 1968 upphörde att gälla. Överenskommelsen tilläm-

pas när en person från Finland bosätter sig i ett annat nordiskt land eller när en person från ett annat nordiskt land bosätter sig i Finland. Enligt överenskommelsen avgör inflyttningslandets registreringsmyndighet på basis av s.k. internordiskt flyttningsbetyg om en person som flyttat från ett annat avtalslutande land skall registreras som boende i inflyttningslandet. Den gäller alla personer som flyttar mellan de nordiska länderna, oberoende av nationalitet, förutsatt att personen när han flyttar har hemort i ett nordiskt land. Genom överenskommelsen försöker man säkerställa att ingen samtidigt är registrerad i flera avtalslutande länder och att ingen blir oregistrerad då han flyttar från ett nordiskt land till ett annat.

3 kap. Stadganden om förfarandet

7 §. *Anmälningsskyldighet för den som flyttar.* I paragrafen stadgas att en person är skyldig att anmäla sin flyttning till registerbyrån. Med flyttning avses i lagen om hemkommun sådana förändringar i fråga om en persons boende och vistelse som påverkar personens hemkommun och hans bostad där. Därför skall anmälan göras t.ex. när en person flyttar från en bostad till en annan i samma byggnad eller när en tillfällig bostad blir stadigvarande. Anmälningsskyldigheten är heltäckande, dvs. den gäller flyttning i Finland samt in- och utflyttning. Anmälan om flyttning till en tillfällig bostad är frivillig.

När en person flyttar skall han enligt paragrafens 1 mom. tidigast en vecka före och senast en vecka efter flyttningsdagen anmäla ändringen av hemkommunen och bostaden där till registerbyrån. Huruvida anmälan har inkommit inom den utsatta tiden avgörs på basis av lagen om beräkning av laga tid (150/30). I första hand är den som flyttar själv anmälningsskyldig. I princip kan således också en minderårig själv anmäla sin flyttning. En familjemedlem kan dock också göra anmälan för en persons räkning. Med familjemedlem avses i detta sammanhang åtminstone make, sambo, barn samt släktingar i rätt upp- eller nedstigande led som bor i samma hushåll och syskon. En mera exakt definition av familjebegreppet enligt stadgandet fås dock på basis av förvaltningspraxis.

Närmare stadganden om anmälningsförfarandet utfärdas genom förordning. I paragraf-

en avses med anmälan inte enbart skriftlig anmälan, utan begreppet bör ges en vid tolkning så, att det är så lätt och smidigt som möjligt för medborgarna att fullgöra sin skyldighet. Med anmälan enligt stadgandet kan således avses t.ex. telefonanmälan, muntlig anmälan i samband med kundbesök eller anmälan via elektronisk dataförmedling.

Anmälan skall göras till registerbyrån. I stadgandet avses dock inte att anmälan alltid skall lämnas uttryckligen till denna myndighet. Det kan t.ex. anses tillräckligt om en skriftlig anmälan som är adresserad till registerbyrån lämnas in till någon annan myndighet, sammanslutning el.dyl. för vidarebefordran till registerbyrån. Genom förordning stadgas närmare om de instanser till vilka anmälan på det ovan nämnda sättet kan lämnas in. Muntliga anmälningar och anmälningar som görs via elektronisk dataförmedling skall dock av orsaker som hänför sig till rättssäkerheten och av registreringstekniska orsaker göras till folkbokföringsmyndigheterna. Genom förordning fastställs också de inbördes behörighetsförhållandena mellan registerbyråerna.

Den som flyttar har två veckor på sig att göra anmälan. Den tid som reserverats för anmälan är längre än enligt det nuvarande systemet. Å andra sidan kan anmälan enligt förslaget dock göras redan en vecka före flyttningen. Enligt det gällande systemet är det inte möjligt att göra anmälan före flyttningen. Reformen gör det lättare och smidigare för medborgarna att fullgöra sin skyldighet. Indirekt förbättrar den också aktualiteten hos och värdet av datainnehållet i befolkningsdatasystemet.

Avsikten är likaså att genom förordning stadga närmare om innehållet i anmälan. Anmälan skall dock åtminstone innehålla tillräckliga identifieringsuppgifter om personen i fråga samt de uppgifter som behövs för bestämmande av hemkommunen och bostaden där.

I paragrafens 2 mom. sägs att en person som flyttat är skyldig att lämna registerbyrån sådana tilläggsuppgifter om sig själv som behövs för bestämmandet av hans hemkommun och bostaden där. Inga sådana uppgifter kan krävas av honom som saknar betydelse för bestämmandet av hemkommunen och bostaden. Å andra sidan är det omöjligt att allmänt räkna upp de uppgifter som kan komma i fråga. Förteckningen skulle då dessutom omfatta onödigt många uppgifter, eftersom det

måste avgöras från fall till fall vilka tilläggsuppgifter som behövs. Genom stadgandet försöker man säkerställa att registerbyråerna får tillräckliga uppgifter om ändringar i en persons boende t.ex. då den anmälan han lämnat in är bristfällig eller felaktig eller då han helt har försummat att göra anmälan.

En person som har flyttat kan med stöd av lagförslaget 12 § föreläggas att inom en viss tid fullgöra anmälningsskyldigheten enligt paragrafens 1 och 2 mom. Med stöd av lagförslaget 13 § kan skyldigheten också i vissa fall förenas med vite.

En person kan enligt paragrafens 3 mom. också anmäla en tillfällig bostad till registerbyrån, som gör en anteckning om denna i befolkningsdatasystemet. Enligt stadgandet är anmälan frivillig. Det finns således inga stadganden om tvångsmedel eller andra påföljder vid försummelse av denna skyldighet. Om anmälningsförfarandet stadgas närmare genom förordning.

Enligt paragrafens 4 mom. stadgas i befolkningsdatalagen om skyldigheten att anmäla personuppgifter och uppgifter om familjeförhållandena till befolkningsdatasystemet.

8 §. *Annan anmälningsskyldighet.* I paragrafen stadgas om anmälningsskyldighet för andra än den som flyttar. Denna anmälningsskyldighet gäller ägaren av den byggnad till eller från vilken en person flyttar eller hans företrädare samt statliga och kommunala myndigheter. I den gällande lagstiftningen finns en anmälningsskyldighet som är mycket lik denna och som gäller ägaren av en byggnad eller dennes företrädare. Att anmälningsskyldigheten utsträcks till att omfatta också statliga och kommunala myndigheter är motiverat av den orsaken att upprätthållandet av uppgifterna i befolkningsdatasystemet, som fungerar som ett samhälleligt basregister, härigenom säkerställs på ett enkelt sätt och nivån av befolkningsuppgifter som samhället behöver tillgodoses. Också stadgandena om användning och utlämnande av uppgifter i personregisterlagen förutsätter att om skyldigheten att anmäla personuppgifter stadgas på lagnivå.

Ägaren av den byggnad till eller från vilken en person flyttar eller hans företrädare är enligt paragrafens 1 mom. vid behov skyldig att för bestämmandet av hemkommunen och bostaden där lämna registerbyrån uppgifter om dem som bor eller har bott i byggnaden. Sådana uppgifter behöver inte lämnas som inte kan anses

vara av betydelse för bestämmandet av hemkommunen eller bostaden. Genom ordalydelsen i stadgandet vill man betona att denna informationskanal är sekundär i förhållande till anmälningsskyldigheten för den som flyttar. Enligt lagförslagets 12 § kan de som nämns i detta moment föreläggas att lämna uppgifterna inom en bestämd tid. Föreläggandet kan med stöd av lagförslagets 13 § i vissa fall förenas med vite.

Lagen om hemkommun ändrar nuläget för boendesammanslutningar så, att anmälan om flyttning inte nödvändigtvis lämnas till företrädaren för boendesammanslutningen för vidarebefordran till registerbyrån. Boendesammanslutningarna får därför inte längre automatiskt uppgifter ur de offentliga registren för upprätthållandet av förteckningar över dem som bor i huset, utan de skall skaffa uppgifterna av de boende. Det är också möjligt att tillgodose dessa sammanslutningars behov av information i form av normal dataservice ur folkbokföringen.

De statliga och kommunala myndigheterna är enligt paragrafens 2 mom. vid behov skyldiga att för bestämmandet av en persons hemkommun och hans bostad där lämna registerbyråns uppgifter som de har i sin besittning. Inte heller denna skyldighet gäller sådana uppgifter som inte kan anses ha betydelse för bestämmandet av hemkommunen eller bostaden. Också denna informationskanal är avsedd att vara sekundär i förhållande till anmälningsskyldigheten för den som flyttar. Stadgandena om förelägganden och vite i lagförslagets 12 och 13 §§ gäller inte de statliga och kommunala myndigheterna.

9 §. *Anteckning om hemkommun.* I paragrafen stadgas om villkoren för när en uppgift om en persons hemkommun och hans bostad där antecknas i befolkningsdatasystemet. Paragrafen gäller både anteckning som görs på basis av anmälan av den som flyttar själv och anteckning som görs på basis av uppgifter som fås någon annanstans.

Anteckningen om hemkommun är inte i sig något överklagbart förvaltningsbeslut utan en deklarativ förvaltningshandling som utförs genom att anteckning görs i registret. Indirekt har anteckningen dock en rättskonstituerande effekt, eftersom de uppgifter som antecknats i befolkningsdatasystemet anses ha s.k. offentlig tillförlitlighet. En felaktig anteckning om hemkommun kan enligt lagförslagets 16 och 17 §§

rättas. Enligt lagförslagets 18 § kan ändring i vissa fall sökas genom besvär hos länsrätten i ett avgörande som gäller rättelse.

Enligt paragrafens 1 mom. skall registerbyrån omedelbart efter att en anmälan enligt 7 § har inkommit i befolkningsdatasystemet göra en anteckning enligt anmälan. Om en person saknar bostad, kan det antecknas att han saknar stadigvarande bostad i kommunen.

Eftersom anteckning skall göras omedelbart efter att anmälan har inkommit till registerbyrån, kan de rättsverkningar som eventuellt hänför sig till anteckningen också förverkligas genast efter denna tidpunkt.

Utgångspunkten är att anteckningen skall överensstämma med vad en person har uppgett i anmälan. Anteckning får dock inte göras, om anmälan uppenbart står i strid med fakta eller är bristfällig eller annars är sådan att anteckning inte tillförlitligt kan göras på basis av den. Beslutanderätten när det gäller bestämmandet av hemkommunen överförs i dessa fall på registerbyrån, som kan låta bli att göra anteckning, göra en anteckning som avviker från anmälan eller begära tilläggsuppgifter av personen i fråga och göra anteckning först efter att tilläggsuppgifterna har getts eller den tid inom vilken de skall ges har gått ut. En anmälan står i strid med fakta t.ex. när en person uppsåtligen lämnar felaktiga uppgifter. En anmälan står också i strid med fakta när de uppgifter som lämnats innehåller oavsiktliga felaktigheter. I stadgandet avses också situationer där det är fråga om sådana brister i uppgifterna om en person eller hans boende att registerbyrån på basis av de uppgifter som lämnats inte tillförlitligt kan identifiera personen eller bostaden på det sätt som anteckningen skulle förutsätta. I dessa fall skall personen i fråga ges tillfälle att lämna ytterligare uppgifter så att anteckning kan göras.

Om registerbyrån av någon annan än personen själv har fått uppgifter om ändring av hans hemkommun och hans bostad där, får den enligt paragrafens 2 mom. göra motsvarande anteckning i befolkningsdatasystemet, om det är uppenbart att uppgiften kan anses tillförlitlig. Sådana fall som avses i stadgandet är t.ex. situationer då anmälningsskyldigheten har försumrats eller då någon är ovillig att samarbeta. Genom ordalydelsen i stadgandet vill man betona att anteckningen om hemkommun i första hand skall göras på basis av anmälan av

personen själv. Registerbyrån skall utreda hur tillförlitliga uppgifterna är så som förutsätts i lagen om förvaltningsförfarande.

10 §. *Flyttningsdag*. I paragrafen stadgas om bestämmandet av flyttningsdagen. I lagen om hemkommun avses med flyttningsdag den dag då en persons hemkommun och hans bostad i hemkommunen ändras. I regel är strävan att som flyttningsdag registrera den verkliga flyttningsdagen. I fall av försummelse är flyttningsdagen dock bunden till de tider som nämns i paragrafen, från vilka avvikelser inte kan göras. Därigenom försöker man främja att anmälningsskyldigheten fullgörs inom den utsatta tiden och att uppgifterna om personers boende i befolkningsdatasystemet till alla delar motsvarar den verkliga situationen. Genom den fastslagna flyttningsdagen försöker man också förhindra missbruk av vissa former av samhällelig service. Genom den kan dessutom onödiga administrativa kostnader förhindras. En person behöver t.ex. vid uppgörandet av vallängder inte överföras från en vallängd till en annan på grund av sin försummelse. Den flyttningsdag som bestämts enligt paragrafen antecknas i befolkningsdatasystemet. Det bör också noteras att den anteckning om hemkommun som registerbyrån gör inte är bindande för de övriga förvaltningsområdena.

Som en persons flyttningsdag betraktas den dag han uppgett i anmälan, om denna har gjorts inom den utsatta tiden. Enligt lagförslagets 7 § 1 mom. skall anmälan göras tidigast en vecka före och senast en vecka efter flyttningen. Om anmälan inkommer försenad, betraktas den dag då anmälan inkommit som flyttningsdag. Med den dag då anmälan inkommit avses den dag då anmälan har lämnats eller inkommit till registerbyrån eller till någon annan myndighet eller instans som är behörig att ta emot anmälningar om flyttning. I det fallet att registerbyrån i befolkningsdatasystemet gör en anteckning om flyttning på basis av uppgifter som fåtts av någon annan än den som flyttat eller hans familjemedlemmar, anses den dag då anteckningen gjordes som flyttningsdag. Med hänvisningen till familjemedlemmar avses en situation där en familjemedlem har gjort anmälan för en persons räkning.

11 §. *Meddelande om anteckning om hemkommun*. I paragrafen stadgas om att en person i vissa fall skall underrättas om en anteckning om hemkommun. Det är i allmänhet inte nödvändigt att meddela om en anteckning om

hemkommun i sådana fall då anteckningen överensstämmer med personens anmälan. Å andra sidan finns det inget behov att i stor skala informera om en anteckning, eftersom denna inte är något överklagbart förvaltningsbeslut utan det är möjligt att ansöka om rättelse i den utan hinder av några utsatta tider. För närvarande gör registerbyråerna årligen ca 750 000 anteckningar om hemkommun. Lagen om hemkommun kommer inte att medföra några förändringar i detta antal. På grund av det stora antalet anteckningar är det inte heller ekonomiskt motiverat att underrätta alla som flyttar om anteckningen om hemkommun. Eftersom en persons hemkommun dock är förknippad med ett stort antal rättsverkningar, förutsätter allmänna rättssäkerhetssynpunkter en viss skyldighet för myndigheterna att informera om de avgöranden som fattats. Den skyldighet att informera som stadgas i paragrafen är ett minimikrav. Om en mera omfattande information anses nödvändig, utgör stadgandena i paragrafen inget hinder för detta. Om en person kan anmäla sin flyttning t.ex. per telefon, kan det visa sig vara nödvändigt att sända personen i fråga en skriftlig bekräftelse på anteckningen om hemkommun.

Om en persons hemkommun eller hans bostad där enligt den anteckning som registerbyrån har gjort avviker från den som personen själv har uppgett, eller om anteckningen har gjorts på basis av uppgifter som fåtts av någon annan än den som flyttat eller hans familjemedlemmar, skall registerbyrån underrätta vederbörande om anteckningen och om hur rättelse av sak- eller skrivfel kan göras. Registerbyrån skall således endast i negativa fall och i sådana fall där uppgifter om flyttningen har fåtts av någon som inte hör till familjen underrätta en person om anteckningen. Med hänvisningen till en persons familjemedlemmar avses i denna paragraf de personer som enligt lagförslagets 7 § 1 mom. kan göra anmälan om flyttning för en persons räkning.

Synpunkter som har att göra med rättssäkerheten förutsätter förutom information om innehållet i avgörandet också anvisning om hur ändring vid behov kan göras. Därför skall registerbyrån samtidigt som den informerar om en anteckning om hemkommun uppge hur rättelse kan göras i anteckningen. Meddelandet skall innehålla de uppgifter som enligt lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50) skall framgå av besvärunderservis-

ningen. Om förutsättningarna för rättelse stadgas i lagförslagets 16 och 17 §§.

12 §. *Förelägganden*. I paragrafen stadgas om förelägganden som kompletterar anmälningsskyldigheten samt om följderna av försummandet av dessa förelägganden. Ett föreläggande kan enligt lagförslagets 13 § i vissa fall även förenas med vite. Enligt paragrafen kan förelägganden endast meddelas privatpersoner. Föreläggandena kan således inte gälla statliga och kommunala myndigheter, som följdaktligen inte heller kan föreläggas vite.

Paragrafens 1 mom. gäller personer som har flyttat. Föreläggandena kan endast meddelas dessa personligen. Avsikten är att stadgandet skall komplettera den skyldighet som avses i lagförslagets 7 § 1 och 2 mom. samt stadgandena i 9 § 1 mom. Om en person har försummat sin anmälningsskyldighet enligt denna lag eller sin skyldighet att lämna tilläggsuppgifter, skall registerbyrån förelägga honom att inom en bestämd tid fullgöra denna skyldighet. En person kan dessutom föreläggas att komplettera en redan inlämnad anmälan, om anteckning om hans hemkommun och hans bostad där inte har kunnat göras i befolkningsdatasystemet på basis av anmälan. Registerbyrån skall när den meddelar ett föreläggande bestämma inom vilken tid detta skall uppfyllas och samtidigt underrätta personen om att försummelsen inte utgör något hinder för att anteckning görs eller ärendet avgörs. Anteckning skall göras eller avgörande om att anteckning inte görs träffas så snart som möjligt efter att den utsatta tiden har löpt ut. Av särskilda skäl behöver föreläggande inte meddelas. Ett sådant skäl är t.ex. att registerbyrån inte har någon adress till vilken delgivningar till personen i fråga kan sändas.

Paragrafens 2 mom. gäller ägaren av den byggnad till eller från vilken en person flyttar eller dennes företrädare. Stadgandet kompletterar till dessa delar anmälningsskyldigheten enligt lagförslagets 8 § 1 mom. Föreläggandena kan endast meddelas ovan nämnda personer. Ägaren av en byggnad eller dennes företrädare kan endast i fråga om namngivna personer föreläggas att lämna uppgifter för bestämmande av deras rätta hemkommun och bostad där. Också ägaren av en byggnad och dennes företrädare skall uppfylla föreläggandet inom en utsatt tid. Detta är viktigt för att vite med stöd av lagförslagets 13 § skall kunna förenas med ett eventuellt nytt föreläggande i samma sak.

13 §. *Vite*. I paragrafen ges registerbyrån befogenhet att förelägga vite och förordna om betalning av vite.

Om ett föreläggande som meddelats med stöd av lagförslagets 12 § inte har iakttagits, kan registerbyrån meddela ett nytt föreläggande och förena det med vite samt förordna om betalning av vite så som stadgas i viteslagen. Vite kan således föreläggas först när det föreligger klara bevis för att en anmälningsskyldig inte inom den utsatta tiden har uppfyllt det första föreläggandet. Genom ordalydelsen i stadgandet har man också allmänt velat understryka att förfarandet med vite inte automatiskt skall tillgripas, utan att behovet av vite alltid skall prövas från fall till fall.

I fråga om föreläggandet av vite, fastställandet av storleken på och förordnande om betalning av vite samt förfarandet i samband med detta skall stadgandena i viteslagen iaktas. Enligt lagförslagets 18 § är det möjligt att hos länsrätten överklaga registerbyråns avgörande i ett ärende som gäller föreläggande av vite.

14 §. *Försummelseavgift*. I paragrafen stadgas om vilken påföljden blir för en person som flyttar, om han inte fullgör sin anmälningsskyldighet inom den stadgade tiden. Påföljden, dvs. försummelseavgiften, är inte något straff och inte heller någon sådan avgift eller skatt som avses i 62 § regeringsformen, utan ett slags avgift av straffkaraktär. Enligt gällande lagstiftning kan försummande av anmälningsskyldigheten i fråga om flyttning medföra bötesstraff. Bötesstraffet har dock visat sig vara ett så stelt och oändamålsenligt förfarande t.o.m. i klara fall av försummelse att det föreslås att det ersätts med en försummelseavgift. En fungerande informationsförsörjning i samhället förutsätter också att medborgarna inte utan påföljder kan försumma sin anmälningsskyldighet.

Har en i 7 § 1 mom. nämnd anmälan om att en person har flyttat inte inkommit till registerbyrån inom den utsatta tiden, skall byrån på basis av paragrafens 1 mom. ålägga honom att betala en försummelseavgift på 200 mark. Försummelseavgiften kan endast gälla den som försummat anmälningsskyldigheten personligen. T.ex. en familjemedlem som gjort anmälan kan således inte påföras försummelseavgift för att han har underlåtit att anmäla någon familjemedlem som flyttat samtidigt. En person skall enligt lagförslagets 15 § 2 mom. höras innan han påförs försummelseavgift.

Ingen avgift behöver dock fastställas, om dröjsmålet har varit ringa eller om det uppenbart har berott på orsaker som den som flyttar inte har kunnat påverka, eller om det på grund av sjukdom eller någon annan motsvarande orsak skulle vara uppenbart oskäligt att uppbara avgiften. Dröjsmålet kan betraktas som ringa t.ex. när det är fråga om en försening på en vecka eller högst två veckor. I övergångsskedet kunde t.o.m. en försening på en eller två månader tolkas som ringa. I fråga om de övriga omständigheter som nämns i stadgandet har man genom ordalydelsen försökt betona att tillämpningsområdet är snävt och undantag på dessa grunder görs endast i alldeles uppenbara fall. En person skall själv förete utredning om de omständigheter som avses i stadgandet. Med orsaker som den som flyttat inte har kunnat påverka avses t.ex. en situation där personen i fråga har lämnat in anmälan till en behörig myndighet, men anmälan på grund av denna myndighets fel eller försummelse inte har vidarebefordrats till registerbyrån. Med orsaker som motsvarar sjukdom avses t.ex. situationer då en person på grund av sociala problem befinner sig i en sådan livssituation att han inte har kunnat fullgöra sin anmälningsskyldighet inom den utsatta tiden eller att han inte kan anses ha insett innebörden av sin försummelse.

Enligt paragrafens 2 mom. får ett barn under femton år eller en person som på grund av samma försummelse har ålagts att betala vite inte påföras försummelseavgift. Åldersgränsen på femton år beror på att försummelseavgiften är en avgift som har karaktären av straff och ett barn under femton år inte straffrättsligt kan ställas till svars för sina handlingar. Föreläggandet av vite och förordnandet om betalning av vitet kan endast bero på försummelse av anmälningsskyldigheten. Om en person som redan har ålagts att betala vite på grund av en försummelse skulle påföras försummelseavgift för samma försummelse, skulle detta medföra en kumulering av påföljderna av försummelsen.

Försummelseavgiften får enligt paragrafens 3 mom. utsökas utan dom eller utslag så som stadgas i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg (367/61).

15 §. *Hörande.* I paragrafen stadgas om hörande av vårdnadshavarna till ett minderårigt barn i sådana fall då barnet självt har gjort anmälan om flyttning. Eftersom lagen om hemkommun inte stadgar om någon åldersgräns, är det nödvändigt att i den föreslagna

lagen ta in stadganden om hörande av barnets vårdnadshavare. Dessutom stadgas i paragrafen om hörande av personer som registerbyrån ämnar påföra försummelseavgift på grund av att de försummat sin anmälningsskyldighet.

Har anmälan om flyttning gjorts av ett barn under femton år, skall registerbyrån enligt paragrafens 1 mom. ge barnets vårdnadshavare tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan. Har anmälan gjorts av en person som har fyllt femton men inte aderton år, skall registerbyrån vid behov ge dennes vårdnadshavare tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar.

Enligt stadgandet skall vårdnadshavaren till ett barn under femton år alltid höras. I praktiken innebär detta att hörandet i dessa fall är en absolut förutsättning för att anteckning i registret skall kunna göras. När anmälan har gjorts av en person som har fyllt femton men inte aderton år, avgör registerbyrån om vårdnadshavaren skall höras. Syftet med hörandet är att få reda på barnets verkliga hemkommun och bostad där. Ju yngre barnet är, desto större betydelse skall vårdnadshavarens åsikt om barnets faktiska boende tillmätas. Syftet med hörandet får dock inte enbart vara att ta reda på om barnet har haft sina vårdnadshavares tillstånd till flyttningen. Stadgandet förutsätter att barnets alla vårdnadshavare hörs, och det gäller både anmälningar som barnet gjort enbart om sig själv och anmälningar som han gjort för sina familjemedlemmars räkning.

Enligt paragrafens 2 mom. skall registerbyrån, innan den påför någon försummelseavgift enligt lagförslaget 14 §, ge personen i fråga tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar i saken. Eftersom försummelseavgiften är en avgift av straffkaraktär, förutsätter redan synpunkter som har att göra med rättssäkerheten att den som påförs avgiften ges tillfälle att bli hörd i saken. Syftet med hörandet är främst att säkerställa att det inte föreligger några sådana omständigheter på basis av vilka man kunde låta bli att uppbara avgift. Enligt stadgandet skall en person höras alltid innan avgiften påförs. Hörandet är således i praktiken en absolut förutsättning för att avgift skall kunna påföras.

Trots att i paragrafen inte förutsätts att hörandet sker skriftligen, är det av rättssäkerhetsskäl ändamålsenligast om det i allmänhet sker skriftligen. Personen i fråga skall obero-

ende av vilken form hörandet har alltid ges en viss tid inom vilken han kan lämna upplysningar.

4 kap. Rättelse av anteckning om hemkommun

16 §. *Rättelse av sakfel.* I paragrafen stadgas om villkoren för rättelse av ett eventuellt sakfel i anteckningen om en persons hemkommun och tidpunkten för flyttningen i anslutning till den. När synpunkter som gäller rättssäkerheten beaktas är det ytterst viktigt att felaktiga anteckningar om hemkommun kan rättas snabbt och genom ett så enkelt förfarande som möjligt. Den rättelse av sakfel om vilken stadgas i paragrafen är till sin rättsliga natur en mellanform mellan rättelseyrkandeförfarande och s.k. egentlig själv rättelse och innehåller element från båda dessa former av rättelse. Registerbyråns beslut i ett ärende som gäller rättelse av sakfel är laglighetsprövning och kan genom besvär föras till en förvaltningsdomstol för prövning.

Om en anteckning om hemkommun eller bostaden där som gjorts med stöd av lagförslagens 9 och 10 §§ grundar sig på oriktiga eller bristfälliga uppgifter eller felaktig tillämpning av lag, kan registerbyrån enligt paragrafens 1 mom. rätta felet på eget initiativ eller på yrkande av den berörda personen. Den part på vars initiativ rättelsen görs har bevisskyldighet. Med oriktiga uppgifter avses omständigheter som beaktats när anteckningen om hemkommunen gjordes men som senare visat sig vara oriktiga. Med bristfälliga uppgifter avses åter att någon omständighet som inverkar på saken inte alls har beaktats när anteckningen om hemkommun gjordes. Med tanke på rättelsen av ett fel saknar det betydelse om de oriktiga eller bristfälliga uppgifterna beror på registerbyråns eller den berörda personens åtgärder eller försummelse.

Stadgandet gäller både rättelse som görs på initiativ av en myndighet och rättelse som görs på initiativ av en part. Den registerbyrå inom vars verksamhetsområde den berörda personens hemkommun fanns när en myndighet tog initiativ till rättelsen eller när yrkandet på rättelse inkom till eller lades fram för registerbyrån är den myndighet som är behörig att göra rättelsen. En part kan yrka på rättelse både muntligen och skriftligen. Yrkandet skall dock alltid identifieras och motiveras tillräck-

ligt noggrant. Av orsaker som gäller rättssäkerheten och den möjlighet till ändringssökande som hänför sig till rättelsen är ett skriftligt förfarande dock att rekommendera.

Eftersom rättelse av ett sakfel till sin rättsliga natur inte är ett rent rättelseyrkandeförfarande, stadgas inte om någon tid inom vilken rättelse skall göras eller yrkande på rättelse framställas. Innan registerbyrån på eget initiativ rättar ett fel skall den ge den berörda parten tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar i saken. Också vid hörandet är ett skriftligt förfarande att rekommendera. I begäran om upplysningar skall fastställas att försummelse att iaktta den utsatta tiden inte utgör något hinder för att felet rättas. Enligt stadgandena om utredning av ärenden i lagen om förvaltningsförfarande kan tilläggsuppgifter begäras av en part också när det är denne som yrkat på rättelse.

Om registerbyrån på eget initiativ rättar ett fel i strid med den berörda personens åsikt eller om den inte godkänner personens yrkande på rättelse av ett fel, skall byrån enligt paragrafens 2 mom. på begäran meddela ett skriftligt beslut jämte fullföljdsanvisningar i saken. Enligt stadgandet meddelas således ett överklagbart förvaltningsbeslut först efter särskild begäran. God förvaltningssed förutsätter dock att registerbyrån genast efter att ha träffat ett avgörande på det sätt som den anser lämpligt meddelar parten om innehållet i avgörandet samt om möjligheten att söka ändring. Genom detta förfarande försöker man undvika onödiga besvär. Om sökandet av ändring stadgas i lagförslagens 18 §.

17 §. *Rättelse av skrivfel.* I paragrafen stadgas om villkoren för rättelse av ett skrivfel i anteckningen om hemkommun och i uppgiften om flyttningsdag i samband med denna.

Finns det i en anteckning om hemkommun eller bostad där som gjorts med stöd av lagförslagens 9 och 10 §§ ett uppenbart skrivfel, skall enligt paragrafens 1 mom. den registerbyrå inom vars verksamhetsområde den berörda personens hemkommun finns på eget initiativ eller på yrkande av personen i fråga rätta felet. Rättelsen av ett skrivfel är till sin rättsliga natur närmast en s.k. teknisk själv rättelse, som kännetecknas av att rättelsen är rent teknisk till sin natur. Enligt stadgandet skall det vara fråga om ett obestridligt fel. Den part som har tagit initiativet till rättelsen har bevisskyldighet.

Med skrivfel avses ett fel som har uppkommit när ärendet bereddes eller avgörandet

utarbetades och på grund av vilket avgörandet till sitt skriftliga innehåll inte motsvarar det tänkta avgörandet i saken. Med skrivfel avses också ett fel som har uppkommit när material som inkommit vid beredningen i felaktig form överförs på data. Kännetecknande för denna typ av fel är dessutom att de uppgifter som avgörandet baserar sig på är korrekta. Begreppsligt avses med ett skrivfel också ett eventuellt räknfel.

Stadgandet gäller både rättelse som görs på initiativ av myndigheterna och rättelse som görs på initiativ av en part. Den registerbyrå inom vars verksamhetsområde den berörda personens hemkommun fanns när en myndighet tog initiativ till rättelsen eller när yrkandet på rättelse inkom till eller lades fram för registerbyrån är den myndighet som är behörig att göra rättelsen. Liksom i fråga om rättelse av sakfel är det också i detta fall i allmänhet säkrast att av en part fordra ett skriftligt yrkande på rättelse av felet. Det stadgas inte om någon tid inom vilken rättelse skall göras eller yrkande på rättelse framställas. Rättelse av en anteckning förutsätter inte att en part hörs. I enlighet med god förvaltningssed skall han givetvis vid behov ges tillfälle att lämna upplysningar i saken innan rättelsen görs.

Enligt paragrafens 2 mom. skall registerbyrån underrätta den som saken gäller om en rättelse som den gjort på eget initiativ. Detta skall ske på det sätt som kan anses lämpligt med tanke på hur stor betydelse rättelsen har. Stadgandet hindrar inte en mera omfattande information om rättelse av skrivfel i anteckningar om hemkommun eller om förkastande av rättelseyrkanden.

5 kap. Ändringsökande

18 §. *Överklagande av registerbyråns beslut.* I paragrafen definieras vilka av de avgöranden som registerbyrån träffat enligt lagen om hemkommun som får överklagas hos länsrätten.

Överklagbara avgöranden är enligt paragrafens 1 mom. registerbyråns beslut i ärenden som gäller vite enligt lagförslagets 13 §, påförande av försummelseavgift enligt 14 § samt rättelse av anteckning om hemkommun enligt 16 och 17 §§. Endast den berörda personen själv har rätt att söka ändring. I de fall då en person enligt den föreslagna lagen kan göra anmälan eller ansökan även för sina familjemedlemmars

räkning har han, när han söker ändring för egen del, också rätt att yrka på ändring för dessa personer.

Ändring söks genom besvär på det sätt som stadgas i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden. Behörig myndighet är den länsrätt inom vars domkrets den registerbyrå som har träffat avgörandet finns.

I registerbyråns avgörande som gäller rättelse av ett skrivfel och genom vilket ett yrkande på rättelse inte har godkänts får enligt paragrafens 2 mom. ändring dock inte sökas genom besvär. Det har i detta fall ansetts nödvändigt att begränsa möjligheten att söka ändring, eftersom endast ett obestridligt fel kan rättas som skrivfel.

19 §. *Överklagande av länsrättens beslut.* I paragrafen stadgas om överklagande av beslut som länsrätten har fattat med stöd av lagen om hemkommun samt om besvärshänsyn i vissa fall.

Enligt paragrafens 1 mom. får den som saken gäller söka ändring i ett beslut som länsrätten har fattat med stöd av lagförslagets 18 § genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som stadgas i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden. Beslut av länsrätten som gäller vite, påförande av försummelseavgift och rättelse av anteckning om hemkommun får överklagas.

Enligt paragrafens 2 mom. får ändring i länsrättens beslut dock inte sökas genom besvär till den del beslutet gäller bostaden i hemkommunen. Detta beror på att det i dessa fall inte föreligger något behov av rättsskydd, eftersom ändringar av bostad som sker inom hemkommunens område inte har likadana rättsverkningar som när en person flyttar från en kommun till en annan.

6 kap. Särskilda stadganden

20 §. *Närmare stadganden.* Paragrafen innehåller ett bemyndigande att genom förordning utfärda närmare stadganden om verkställigheten av lagen om hemkommun. Det är närmast frågan om procedurstadganden.

7 kap. Ikraftträdelsestadganden

21 §. *Ikraftträdande.* Lagen om hemkommun föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter

att den har blivit stadfäst. Tillräcklig tid skall dock reserveras för anordnande av behövlig utbildning och information.

22 §. *Förhållandet till tidigare stadganden om hemort.* I paragrafen stadgas om användning av uppgifter om hemkommun som bestäms med stöd av lagen om hemkommun vid beslutsfattandet i vissa fall.

Om i lag eller förordning någon rättighet eller skyldighet bestäms på basis av en persons hemort enligt befolkningsdatalagen eller något annat begrepp med motsvarande innebörd, skall härvid den hemkommun och bostad där eller den tillfälliga bostad som avses i denna lag tillämpas. Med ett begrepp som motsvarar hemorten enligt befolkningsdatalagen avses t.ex. boningsort eller mantalsskrivningsort. Eftersom vår lagstiftning innehåller flera hundra hänvisningsstadganden där det ovan nämnda begreppet utgör bestämningsgrunden för en rättighet eller skyldighet, har det inte ansetts ändamålsenligt eller ens möjligt att ändra dem alla i samband med att denna lag stiftas.

23 §. *Övergångsstadganden.* I paragrafen stadgas om en del omständigheter i anslutning till fullgörandet av anmälningsskyldigheten samt till förfarandet vid yrkande på rättelse och sökande av ändring som särskilt skall beaktas på grund av att lagstiftningen ändras. Detta beror på att i fråga om dessa omständigheter förutsätts att vissa utsatta tider om vilka stadgas i den gällande lagstiftningen iakttas.

Paragrafens 1 mom. gäller anmälningar som är anhängiga när lagen om hemkommun träder i kraft. På behandlingen av anmälningar om flyttning eller utflyttning ur landet som är anhängiga vid registerbyråerna när denna lag träder i kraft skall befolkningsdatalagen tillämpas sådan den lyder när denna lag träder i kraft. Med anhängiga anmälningar avses i detta sammanhang endast sådana anmälningar som hade inkommit till registerbyrån när lagen om hemkommun trädde i kraft och vilka fortfarande behandlades där då. Sådana anmälningar som innan lagen trätt i kraft hade postats eller lämnats till disponenten eller gårdskarlen för vidarebefordran till registerbyrån behandlas enligt stadganden i lagen om hemkommun.

Paragrafens 2 mom. gäller anmälningar som är försummade när lagen om hemkommun träder i kraft. Hade en person när denna lag trädde i kraft inte anmält sin flyttning inom

den tid som stadgas i befolkningsdataförordningen, tillämpas på flyttningen vad som stadgas i denna lag. Han kan dock inte påföras försummelseavgift. Enligt detta stadgande bestäms en persons flyttningsdag med stöd av lagen om hemkommun. Registerbyrån kan dessutom tillgripa ett förfarande med vite mot den som gjort sig skyldig till försummelsen, även om flyttningen har skett innan lagen trätt i kraft. Eftersom försummelseavgiften är en avgift av straffkaraktär, kan den inte påföras retroaktivt.

Paragrafens 3 mom. gäller rättelseyrkanden som är anhängiga när lagen om hemkommun träder i kraft. På behandlingen av rättelseyrkanden som gäller beslut om flyttning och som är anhängiga vid registerbyråerna när denna lag träder i kraft skall befolkningsdatalagen tillämpas sådan den lyder när denna lag träder i kraft. I stadgandet avses förfarandet enligt 21 § befolkningsdatalagen, enligt vilket den som saken gäller inom en utsatt tid skriftligen hos registerbyrån får yrka på rättelse av beslutet om hemort. Med anhängiga yrkanden avses endast sådana rättelseyrkanden som hade inkommit till registerbyrån innan lagen trädde i kraft men som fortfarande behandlades där då den trädde i kraft.

Paragrafens 4 mom. gäller besvär som är anhängiga när lagen om hemkommun träder i kraft. På behandlingen av besvär som är anhängiga i länsrätten eller högsta förvaltningsdomstolen när denna lag träder i kraft och som anförts över ett beslut som en registerbyrå har fattat med anledning av ett rättelseyrkande skall befolkningsdatalagen tillämpas sådana den lyder när denna lag träder i kraft. I stadgandet avses 22 och 23 §§ befolkningsdatalagen, där det stadgas om besvär förfarandet samt om en del åtgärder som hänför sig till ändringssökandet.

1.2. Lag om ändring av befolkningsdatalagen

Om de ändringar som stiftandet av lagen om hemkommun föranleder i befolkningsdatalagen kan allmänt konstateras att de huvudsakligen är terminologiska eller lagtekniska och inte innebär några egentliga materiella ändringar av stadgandena i befolkningsdatalagen, med undantag av det nya stadgandet om skyddande av uppgifter.

Befolkningsdatalagen föreslås för det första bli ändrad så, att i lagen upphävs 9 § 3 mom., 11 § och 13 § 1 mom., där det stadgas om skyldighet för finska medborgare att anmäla om flyttning, anmälningsskyldighet vid flyttning mellan de nordiska länderna samt anmälningsskyldighet för ägare eller innehavare av byggnader och lägenheter. Dessutom föreslås befolkningsdatalagen bli ändrad så, att i den upphävs 15 §, som gäller bestämmande av hemorten, 16 §, som gäller inflyttade utlänningars hemort och 17 §, som gäller oförändrad hemort. Det föreslås också att befolkningsdatalagens 5 kap. upphävs i sin helhet. I kapitlet stadgas om beslut om hemorten samt om delgivning och sökande av ändring i ett beslut om hemort. Alla de ovan nämnda ändringarna beror på att heltäckande stadganden om bestämmandet av hemkommunen, anmälningsskyldigheten vid flyttning och ändringsökandet finns i lagen om hemkommun.

I lagen om hemkommun används begreppen "hemkommun och bostad där" samt "tillfällig bostad" i stället för begreppen "hemort" och "tillfällig vistelse" enligt befolkningsdatalagen. Det föreslås följdaktligen att befolkningsdatalagen ändras till dessa delar, eftersom det för tydlighetens och enhetlighetens skull är motiverat att införa dessa begrepp också i befolkningsdatalagen. Dessutom beror en del av de föreslagna ändringarna på befolkningsdatalagens lagtekniska uppbyggnad, som måste ändras då de ovan nämnda stadgandena upphävs.

På grund av förenhetligandet av begreppen föreslås det att i befolkningsdatalagen ändras 3 § 1 mom., som gäller ändamålet med befolkningsuppgifterna, 4 § 1 mom. 1 punkten, som gäller uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet, 12 § 1 mom., som gäller vissa inrättnings- och socialnämndens anmälningsskyldighet, rubriken för lagens 4 kap., 18 §, som gäller invånarantalet och hemorten vid årsskiftet, 26 § 2 mom., som gäller utlämnande av uppgifter till myndigheter, 27 § 2 mom., som gäller annat utlämnande av uppgifter, 38 § 1 mom., som gäller de kyrkliga myndigheternas befolkningsregisteruppgifter, 39 § 2 mom., som gäller överklagande av kyrkliga myndigheters beslut samt 43 § 3 mom., som gäller övergångsstadgandena.

På grund av att vissa stadganden i befolkningsdatalagen upphävs föreslås en ändring av lagens 9 § 2 mom., där det stadgas om finska medborgares anmälningsskyldighet, 35 § 2

mom., där det stadgas om tystnadsplikt samt 39 § 3 mom., där det stadgas om överklagande av kyrkliga myndigheters beslut.

Dessutom föreslås det att till 25 § befolkningsdatalagen fogas ett nytt 4 mom., där det stadgas om offentligheten när det gäller uppgifter om en persons boende i vissa fall. Syftet med stadgandet är att skydda medborgarnas integritet mot obehörigt intrång av utomstående. Stadgandet kompletterar personregisterlagens 23 §, som gäller registrerades rätt att förbjuda användning eller utlämnande av uppgifter i vissa fall. Om en person har grundad anledning att misstänka att hans eller hans familjs hälsa eller säkerhet är hotad, kan registerbyrån på begäran besluta att uppgifter om hans hemkommun och hans bostad där eller en tillfällig bostad inte får lämnas ut till någon annan än myndigheterna. Med stöd av stadgandet kan registerbyrån på begäran i ett enskilt fall förordna om tystnadsplikt. Enligt stadgandet kan förordnandet ges endast på begäran. Begäran kan endast gälla personen själv eller förutom honom också hans familjemedlemmar. Begäran skall alltid motiveras, och det är ändamålsenligt att den framförs skriftligen. I paragrafen avses med hälsa en persons fysiska och psykiska hälsa. Med säkerhet avses åter en persons hemfrid samt den livsmiljö som utgörs av släktingar, vänner, arbete och fritidssysselsättningar. Förordnande enligt paragrafen kan t.ex. ges vid skilsmässotvister, tvister som gäller vårdnaden om ett barn och i andra motsvarande fall.

Trots tystnadsplikt kan dessa uppgifter dock lämnas ut till myndigheterna. Detta gäller såväl statliga som kommunala myndigheter. Enbart ställning som myndighet är dock inte tillräcklig grund för erhållande av uppgifter, utan dessutom krävs det att myndigheterna behöver uppgifterna för utförandet av en uppgift eller åtgärd som den enligt författningar eller bestämmelser skall utföra.

Enligt paragrafen kan förordnandet om tystnadsplikt första gången gälla i högst två år. Begränsningens giltighet kan förlängas för ett år i sänder. Syftet med stadgandet är att förhindra att bestämmelser om tystnadsplikt som förlorat sin betydelse förblir i kraft i kanske t.o.m. obegränsad tid. För att giltighetstiden för förordnandet skall kunna förlängas förutsätts att det ursprungliga behovet att skydda uppgifterna fortfarande föreligger. Tystnadsplikten upphör när den utsatta tiden

löper ut eller om en person innan denna tid har löpt ut begär att förordnandet skall upphävas. Begäran om upphävande behöver inte motiveras, eftersom syftet med förordnandet endast är att skydda en persons integritet.

Uppgiften om förordnandet om tystnadsplikt och dess giltighetstid antecknas i befolkningsdatasystemet. Genom anteckningen informeras alla registerbyråer om tystnadsplikten, varigenom utlämnandet av uppgifter som skall hemlighållas lätt kan förhindras.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa. Tillräcklig tid skall dock reserveras för anordnande av behövlig utbildning och information.

1.

Lag om hemkommun

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen föreskriver, stadgas:

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

Tillämpningsområde

I denna lag stadgas om hur en persons hemkommun och hans bostad där skall bestämmas.

Hemkommunen och bostaden där enligt denna lag antecknas i det befolkningsdatasystem som avses i befolkningsdatalagen (507/93). I befolkningsdatasystemet kan även antecknas en tillfällig bostad som en person uppgett.

Om inte annat stadgas i någon annan lag, skall denna lag iaktas också när en statlig eller kommunal myndighet eller folkpensionsanstalten fattar beslut som påverkas av en persons hemkommun och hans bostad där eller en tillfällig bostad.

3. Lagstiftningsordning

Enligt 14 § lagen om hemkommun kan en person i vissa fall påföras en försummelseavgift på tvåhundra mark om han försummar att göra anmälan om flyttning. Försummelseavgiften är inget straff, och den kan inte heller betraktas som en sådan avgift som avses i 62 § regeringsformen eller skatt som avses i 61 §. Den kan karaktäriseras som en ny typ av offentligrättslig påлага, ett slags avgift av straffkaraktär. Med beaktande av de stadganden i 6 § 1 mom. regeringsformen som avser tryggnad av medborgarnas egendom bör lagen om hemkommun stiftas i grundlagsordning enligt 67 § riksdagsordningen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

2 kap.

Bestämmande av hemkommunen

2 §

Hemkommun

En persons hemkommun är med de undantag som stadgas nedan den kommun där han bor. Hemkommunen för ett nyfött barn är den kommun där barnets mor har sin hemkommun när barnet föds.

Har en person i sin användning flera bostäder eller ingen bostad alls, är hans hemkommun den kommun som han på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter själv anser som sin hemkommun och till vilken han med hänsyn till de ovan nämnda omständigheterna har fast anknytning.

Har en persons egen uppfattning om vilken

kommun som är hans hemkommun inte kunnat utredas, är hans hemkommun den kommun till vilken han skall anses ha den fastaste anknytningen med hänsyn till sitt boende, sina familjeförhållanden, sin utkomst och andra motsvarande omständigheter.

3 §

Begränsningar som gäller ändring av hemkommunen

En persons hemkommun ändras inte, om han bor i en annan kommun huvudsakligen på grund av

- 1) arbetsuppgifter, studier eller sjukdom, eller någon annan med dessa jämfällbar orsak, som varar i högst ett år,
- 2) vård på sjukhus eller någon annan liknande inrättning,
- 3) vistelse till sjöss såsom sjöfolk,
- 4) avtjänande av straff i straffanstalt,
- 5) medlemskap i riksdagen eller statsrådet eller ett offentligt förtroendeuppdrag, eller
- 6) fullgörande av värnplikt eller civiltjänst.

4 §

Hemort vid inflyttning till landet

Hemkommunen för en person som flyttat in till landet bestäms enligt 2 §, om han bor i Finland och har för avsikt att stadigvarande bosätta sig här och om han dessutom har ett giltigt uppehållstillstånd som berättigar till minst ett års vistelse, ifall sådant tillstånd krävs av honom.

En person som är anställd hos en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan jämfällbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul har dock inte hemkommun i Finland, om han inte är finsk medborgare eller om han inte sedan tidigare har hemkommun i Finland. Hemkommun här har inte heller en familjemedlem till en person som avses i detta moment eller en person som är i hans privata tjänst, om denne inte är finsk medborgare eller sedan tidigare har hemkommun i Finland.

5 §

Hemkommun vid utflyttning ur landet

En person som har bosatt sig utomlands för en längre tid än ett år har inte hemkommun i Finland. Han kan dock ha hemkommun i

Finland, om han med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land han bor i.

Om en finsk medborgare som har bosatt sig utomlands är anställd hos finska staten vid en diplomatisk eller någon annan jämfällbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul eller som är sakkunnig inom biståndssamarbetet har han samt hans familjemedlemmar dock fortfarande hemkommun i Finland.

6 §

Hemkommun vid flyttning mellan de nordiska länderna

När någon flyttar från ett annat nordiskt land till Finland eller från Finland till ett annat nordiskt land, tillämpas jämte denna lag överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om folkbokföring (FördrS 49/90).

3 kap.

Stadganden om förfarandet

7 §

Anmälningsskyldighet för den som flyttar

När en person flyttar från sin hemkommun eller till en annan bostad inom hemkommunen, skall han tidigast en vecka före och senast en vecka efter flyttningsdagen anmäla detta till registerbyrån. En familjemedlem kan också göra anmälan för hans räkning.

Den som avses i 1 mom. är dessutom skyldig att lämna registerbyrån sådana tilläggsuppgifter om sig själv som behövs för att bestämma hemkommunen och bostaden där.

En person kan också anmäla sin tillfälliga bostad till registerbyrån.

Om skyldigheten att anmäla personuppgifter och uppgifter om familjeförhållandena till befolkningsdatasystemet stadgas i befolkningsdatalagen.

8 §

Annan anmälningsskyldighet

Ägaren av den byggnad till eller från vilken en person flyttar eller hans företrädare är vid behov skyldig att för bestämmandet av hemkommunen och bostaden där lämna register-

byrån uppgifter om dem som bor eller har bott i byggnaden.

De statliga och kommunala myndigheterna är vid behov skyldiga att för bestämmandet av en persons hemkommun och hans bostad där lämna registerbyrån uppgifter som de har i sin besittning.

9 §

Anteckning om hemkommun

När en anmälan enligt 7 § har kommit till registerbyrån, skall denna omedelbart i befolkningsdatasystemet göra en anteckning enligt anmälan om hemkommunen och bostaden där. Anteckning får dock inte göras, om anmälan uppenbart står i strid med fakta eller är bristfällig eller om den annars är sådan att anteckning inte tillförlitligt kan göras på basis av den. Om en person saknar bostad, antecknas i befolkningsdatasystemet att han saknar stadigvarande bostad i kommunen.

Har registerbyrån av någon annan än personen själv fått uppgifter om att hans hemkommun eller hans bostad där har ändrats, får den göra motsvarande anteckning i befolkningsdatasystemet, om det är uppenbart att uppgiften kan anses tillförlitlig.

10 §

Flyttningsdag

Som en persons flyttningsdag anses den dag som uppgetts i anmälan, om denna har gjorts inom den utsatta tiden. Inkommer anmälan försenad, anses som flyttningsdag den dag då anmälan inkommit. När registerbyrån på basis av uppgifter som fåtts av någon annan än den som flyttat eller hans familjemedlemmar gör en anteckning i befolkningsdatasystemet om flytting, anses den dag då anteckningen gjorts som flyttningsdag.

11 §

Meddelande om anteckning om hemkommun

Om en persons hemkommun eller hans bostad där enligt den anteckning som registerbyrån har gjort avviker från den som personen i fråga själv har uppgett, eller om anteckningen har gjorts på basis av uppgifter som fåtts av någon annan än den som flyttat eller hans familjemedlemmar, skall registerbyrån under-

rätta vederbörande om anteckningen och om hur eventuellt sak- eller skrivfel däri kan rättas.

12 §

Förelägganden

Har någon försummat sin anmälningsskyldighet enligt denna lag eller sin skyldighet att lämna tilläggsuppgifter, skall registerbyrån förelägga honom att inom en bestämd tid fullgöra denna skyldighet. Om anteckning om en persons hemkommun eller hans bostad där inte har kunnat göras i befolkningsdatasystemet på basis av en inlämnad anmälan, skall registerbyrån förelägga honom att inom en bestämd tid komplettera anmälan. Registerbyrån skall samtidigt underrätta personen om att försummelsen inte utgör ett hinder för att anteckning görs eller ärendet avgörs. Av särskilda skäl behöver föreläggande inte meddelas.

För bestämmande av en persons rätta hemkommun och bostad där kan registerbyrån förelägga en byggnads ägare eller dennes företrädare att inom en bestämd tid lämna uppgifter om dem som bor eller har bott i byggnaden.

13 §

Vite

Har ett föreläggande enligt 12 § inte följts, kan registerbyrån meddela ett nytt föreläggande och förena det med vite samt förordna om betalning av vitet på det sätt som stadgas i viteslagen (1113/90).

14 §

Försummelseavgift

Har en i 7 § 1 mom. nämnd anmälan om att en person har flyttat inte inkommit till registerbyrån inom utsatt tid, skall registerbyrån ålägga personen i fråga att betala en försummelseavgift på 200 mark. Avgift behöver dock inte påföras, om dröjsmålet har varit ringa eller om det uppenbart har berott på orsaker som den som flyttar inte har kunnat påverka, eller om det på grund av sjukdom eller någon annan motsvarande orsak skulle vara uppenbart oskäligt att uppbara avgift.

Ett barn under femton år eller en person som på grund av samma försummelse har ålagts att betala vite enligt denna lag får inte påföras försummelseavgift.

Försummelseavgiften får utsökas utan dom

eller utslag enligt lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg (367/61).

15 §

Hörande

Har anmälan om flyttning gjorts av ett barn under femton år, skall registerbyrån ge barnets vårdnadshavare tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan. Har anmälan gjorts av en person som har fyllt femton men inte aderton år, skall registerbyrån vid behov ge dennes vårdnadshavare tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan.

Innan registerbyrån ålägger någon att betala försummelseavgiften, skall den ge personen i fråga tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar i saken.

4 kap.

Rättelse av anteckning om hemkommun

16 §

Rättelse av sakfel

Grundar sig en anteckning enligt 9 och 10 §§ om hemkommun eller bostaden där på oriktiga eller bristfälliga uppgifter eller felaktig tillämpning av lag, kan den registerbyrå inom vars verksamhetsområde den berörda personens hemkommun finns på eget initiativ eller på yrkande av personen rätta felet. Innan registerbyrån på eget initiativ rättar felet, skall den ge personen i fråga tillfälle att inom en utsatt tid lämna upplysningar i saken. Försummande av den utsatta tiden hindrar inte att felet rättas.

Om registerbyrån på eget initiativ rättar ett fel i strid med den berörda personens åsikt eller om den inte godkänner personens yrkande på rättelse av ett fel, skall byrån på begäran meddela ett skriftligt beslut i saken jämte fullföljdsanvisningar.

17 §

Rättelse av skrivfel

Finns det i en anteckning enligt 9 och 10 §§ om hemkommun eller bostaden där ett uppenbart skrivfel, skall den registerbyrå inom vars verksamhetsområde den berörda personens hemkommun finns på eget initiativ eller på yrkande av personen i fråga rätta felet.

Registerbyrån skall underrätta den som saken gäller om en rättelse som den gjort på eget initiativ.

5 kap.

Ändringssökande

18 §

Överklagande av registerbyråns beslut

I registerbyråns beslut i ett ärende som gäller vite, påförande av försummelseavgift eller rättelse av anteckning om hemkommun får den som saken gäller söka ändring genom besvär hos den länsrätt inom vars domkrets den registerbyrå som har träffat avgörandet finns, på det sätt som stadgas i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50).

I ett avgörande av registerbyrån som gäller rättelse av ett skrivfel och genom vilket ett yrkande på rättelse inte har godkänts får ändring dock inte sökas genom besvär.

19 §

Överklagande av länsrättens beslut

I ett beslut som länsrätten har fattat med stöd av 18 § får den som saken gäller söka ändring genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som stadgas i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden.

Till den del beslutet gäller bostaden i hemkommunen får ändring i länsrättens beslut dock inte sökas genom besvär.

6 kap.

Särskilda stadganden

20 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas genom förordning.

7 kap.

Ikraftträdelsestadganden

21 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 199 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen försätter får vidtas innan den träder i kraft.

22 §

Förhållandet till tidigare stadganden om hemort

Om i någon annan lag eller förordning en rättighet eller skyldighet bestäms på basis av hemorten enligt befolkningsdatalagen eller något annat begrepp med motsvarande innebörd, skall härvid den hemkommun och bostad där eller den tillfälliga bostad som avses i denna lag tillämpas.

23 §

Övergångsstadganden

På behandlingen av anmälningar om flyttning eller utflyttning ur landet som är anhängiga vid registerbyråerna när denna lag träder i

kraft skall befolkningsdatalagen tillämpas sådan den lyder när denna lag träder i kraft.

Hade en person när denna lag trädde i kraft inte anmält sin flyttning inom den tid som stadgas i befolkningsdataförordningen (/93), tillämpas på flyttningen vad som stadgas i denna lag. Han kan dock inte åläggas att betala försummelseavgift.

På behandlingen av rättelseyrkanden som gäller beslut om flyttning och som är anhängiga vid registerbyråerna när denna lag träder i kraft skall befolkningsdatalagen tillämpas sådan den lyder när denna lag träder i kraft.

På behandlingen av besvär som är anhängiga i länsrätten eller högsta förvaltningsdomstolen när denna lag träder i kraft och som anförts över ett beslut som en registerbyrå har fattat med anledning av ett rättelseyrkande, skall befolkningsdatalagen tillämpas sådan den lyder när denna lag träder i kraft.

2.

Lag

om ändring av befolkningsdatalagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i befolkningsdatalagen av den 11 juni 1993 (507/93) 9 § 3 mom., 11 §, 13 § 1 mom., 15—17 §§ och 5 kap.,

ändras 3 § 1 mom., 4 § 1 mom. 1 punkten, 9 § 2 mom., 12 § 1 mom., rubriken för 4 kap., 18 §, 26 § 2 mom., 27 § 2 mom., 35 § 2 mom., 38 § 1 mom., 39 § 2 och 3 mom. och 43 § 3 mom. samt *fogas* till 25 § ett nytt 4 mom., varvid det nuvarande 4 mom. blir 5 mom., som följer:

3 §

Ändamålet med befolkningsuppgifterna

Befolkningsdatasystemets personuppgifter upprätthålls för identifiering av personer och för utredande av deras person- och familjerättsliga ställning samt rättshandlingsförmåga. Fastighets-, byggnads- och lägenhetsuppgifterna upprätthålls för identifiering av hemkommunen och bostaden där eller en tillfällig

bostad samt för utredande av byggnaders och lägenheters tekniska egenskaper.

4 §

Personuppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet

Om finska medborgare registreras på det sätt som närmare stadgas genom förordning

1) som identifieringsuppgifter för personer personbeteckning, namn, adress, hemkommun och bostaden där samt sådana uppgifter om fastigheter, byggnader och lägenheter som identifierar hemkommunen och bostaden där,

9 §

Finska medborgares anmälningsskyldighet

Om den anmälan som skall göras när hemkommunen eller bostaden där eller en tillfällig bostad ändras stadgas i lagen om hemkommun (/).

12 §

Vissa inrättnings- och socialnämndens anmälningsskyldighet

Vårdinrättningar och straffanstalter skall i januari för kontroll av de intagnas hemkommun och bostad där göra en anmälan till registerbyrån om dem som vid anmälningstidpunkten har varit intagna längre än tre månader. Registerbyrån kan även bestämma en annan tidpunkt för anmälan av uppgifterna.

4 kap.

Uppgifter vid årsskiftet

18 §

Invånarantalet och hemkommunen vid årsskiftet

I befolkningsdatasystemet intas uppgifter om kommunens invånarantal vid årsskiftet och den kommun där en person vid denna tid hade sin hemkommun och sin bostad där enligt lagen om hemkommun. Härvid beaktas de uppgifter som registrerats i befolkningsdatasystemet senast den 31 mars det år som är i fråga.

25 §

Allmänna förutsättningar för utlämnande

Har en person grundad anledning att misstänka att hans eller hans familjs hälsa eller säkerhet är hotad, kan registerbyrån på begäran förordna att uppgifter om hans hemkommun eller hans bostad där eller en tillfällig bostad inte får lämnas ut till någon annan än myndigheterna. Ett sådant förordnande kan

första gången gälla i högst två år. Begränsningens giltighetstid kan förlängas för ett år i sänder.

26 §

Utlämnande av uppgifter till myndigheter

Byggnads- och lägenhetsuppgifter får inte, med undantag för anteckningarna för identifiering av hemkommunen och bostaden där eller en tillfällig bostad, användas i beslutsfattande som gäller en person, om han inte i samband med beslutet ges en utredning om hur uppgifterna använts.

27 §

Annat utlämnande av uppgifter

När uppgifter utlämnas i form av massutlämnande för direktreklam eller annan direkt marknadsföring, opinions- och marknadsundersökningar, adresstjänst samt därmed jämförbar verksamhet får som grund för stickprov på personuppgifter användas endast namn, minst sex veckors ålder, kön, modersmål, yrke, hemkommun och bostad där, tillfällig bostad och adress samt fastighets- och byggnadsuppgifter som stadgas närmare genom förordning.

35 §

Tystnadsplikt

Tystnadsplikt enligt 1 mom. har också den som med stöd av 28 § 2 mom. har fått tillstånd att studera befolkningsdatasystemets uppgifter, befolkningsböcker eller handlingar som hör till dem.

38 §

De kyrkliga myndigheternas befolkningsregisteruppgifter

Det register som förs av den evangelisk-lutherska kyrkans och ortodoxa kyrkosamfundets myndigheter benämns kyrkligt befolkningsregister. Den kyrkliga myndighetens behörighet bestäms enligt var en person har hemkommun och bostad där, om inte något annat stadgas särskilt. Angående den kyrkliga befolkningsregisterföringen gäller i tillämpliga

delar vad som stadgas i 4—7, 24—30, 32, 35—37 och 43 §§.

39 §

Överklagande av kyrkliga myndigheters beslut

Rättelseyrkandet behandlas av den registerbyrå inom vars ämbetsdistrikt den som har gjort rättelseyrkandet har eller senast har haft sin hemkommun. Om personen aldrig har haft hemkommun i Finland, behandlas saken av registerbyrån i Helsingfors härad.

I registerbyråns beslut med anledning av ett rättelseyrkande får den som har gjort rättelseyrkandet söka ändring genom besvär hos den länsrätt inom vars domkrets den registerbyrå som har fattat beslutet finns. I länsrättens beslut får den som saken gäller söka ändring

genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Vid besvärsförfarandet iaktas lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50).

43 §

Övergångsstadganden

Om en rätt eller skyldighet i någon annan lag eller förordning bestäms på grundval av mantalsskrivningen eller hemorten den första januari, tillämpas hemkommunen och bostaden där vid årsskiftet enligt 18 § i denna lag. Om det är fråga om det mantalsskrivna invånarantalet eller invånarantalet den första januari, tillämpas invånarantalet vid årsskiftet enligt 18 §.

Denna lag träder i kraft den

199 .

Helsingfors den 28 juni 1993

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Inrikesminister *Mauri Pekkarinen*

2.

Lag**om ändring av befolkningsdatalagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i befolkningsdatalagen av den 11 juni 1993 (507/93) 9 § 3 mom., 11 §, 13 § 1 mom., 15—17 §§ och 5 kap.,
ändras 3 § 1 mom., 4 § 1 mom. 1 punkten, 9 § 2 mom., 12 § 1 mom., rubriken för 4 kap., 18 §, 26 § 2 mom., 27 § 2 mom., 35 § 2 mom., 38 § 1 mom., 39 § 2 och 3 mom. och 43 § 3 mom. samt *fogas* till 25 § ett nytt 4 mom., varvid det nuvarande 4 mom. blir 5 mom., som följer:

Lydelse som ändras

3 §

Ändamålet med befolkningsuppgifterna

Befolkningsdatasystemets personuppgifter upprätthålls för identifiering av personer och för utredande av deras person- och familjerättsliga ställning samt rättshandlingsförmåga. Fastighets-, byggnads- och lägenhetsuppgifterna upprätthålls för identifiering av hemorten och för utredande av byggnaders och lägenheters tekniska egenskaper.

4 §

Personuppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet

Om finska medborgare registreras på det sätt som närmare stadgas genom förordning

1) som identifieringsuppgifter för personer personbeteckning, namn, adress och hemort samt sådana uppgifter om fastigheter, byggnader och lägenheter som identifierar hemorten,

9 §

Finska medborgares anmälningsskyldighet

Den som flyttar skall för sig och för de familjemedlemmar som flyttar med honom göra flyttansanmälan till registerbyrån på den nya boningsorten på det sätt som närmare

Föreslagen lydelse

3 §

Ändamålet med befolkningsuppgifterna

Befolkningsdatasystemets personuppgifter upprätthålls för identifiering av personer och för utredande av deras person- och familjerättsliga ställning samt rättshandlingsförmåga. Fastighets-, byggnads- och lägenhetsuppgifterna upprätthålls för identifiering av *hemkommunen och bostaden där eller en tillfällig bostad* samt för utredande av byggnaders och lägenheters tekniska egenskaper.

4 §

Personuppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet

Om finska medborgare registreras på det sätt som närmare stadgas genom förordning

1) som identifieringsuppgifter för personer personbeteckning, namn, adress, *hemkommun och bostaden där* samt sådana uppgifter om fastigheter, byggnader och lägenheter som identifierar *hemkommunen och bostaden där*,

9 §

Finska medborgares anmälningsskyldighet

Om den anmälan som skall göras när hemkommunen eller bostaden där eller en tillfällig bostad ändras stadgas i lagen om hemkommun (/).

Lydelse som ändras

stadgas genom förordning. Flyttningsanmälan skall göras om vistelsen avses vara längre än en månad och också i det fall att en tillfällig vistelse på boningsorten blir stadigvarande. En registerbyrå kan inom det egna ämbetsdistriktet bevilja undantag från skyldigheten att göra flyttningsanmälan, om en person på grund av en arbetsuppgift eller någon annan därmed jämförbar orsak blir tvungen att upprepade gånger tillfälligt byta bostad och registerbyrån känner till personens hemort och adress.

Den som flyttar från Finland skall för sig själv och för de familjemedlemmar som flyttar med honom göra utflyttningsanmälan på det sätt som närmare stadgas genom förordning. Anmälan görs till den registerbyrå inom vars ämbetsdistrikt personen har sin hemort. Anmälan skall göras om vistelsen utomlands avses vara längre än tre månader och också i det fall att en tillfällig vistelse utomlands blir stadigvarande.

11 §

Anmälningsskyldighet vid flyttning mellan de nordiska länderna

Då någon flyttar från Finland till Danmark, Island, Norge eller Sverige eller från dessa länder till Finland, iakttas jämte denna lag överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om folkbokföring (FördrS 49/90).

12 §

Vissa inrättnings- och socialnämndens anmälningsskyldighet

Vårdinrättningar och straffanstalter skall i januari för kontroll av de intagnas hemort göra en anmälan till registerbyrån om dem som vid anmälningstidpunkten har varit intagna längre än tre månader. Registerbyrån kan även bestämma en annan tidpunkt för anmälning av uppgifterna.

13 §

Anmälningsskyldighet för ägare eller innehavare av byggnader och lägenheter

Ägaren eller innehavaren av en byggnad eller dennes företrädare skall se till att de anmälningar som avses i 9 § och 10 § 1 mom. beträffande dem som bor i byggnaden tillställs registerbyrån.

Föreslagen lydelse

(3 mom. upphävs)

(Upphävs)

12 §

Vissa inrättnings- och socialnämndens anmälningsskyldighet

Vårdinrättningar och straffanstalter skall i januari för kontroll av de intagnas *hemkommun och bostad där* göra en anmälan till registerbyrån om dem som vid anmälningstidpunkten har varit intagna längre än tre månader. Registerbyrån kan även bestämma en annan tidpunkt för anmälning av uppgifterna.

13 §

(1 mom. upphävs)

Lydelse som ändras

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 kap.

Hemort**Uppgifter vid årsskiftet**

15 §

Bestämmande av hemorten

En person har med de undantag som stadgas nedan hemort i den kommun där han vid var tidpunkt har sitt egentliga bo och hemvist. Har någon flera bostäder, är hans egentliga bo och hemvist där han har gemensam bostad med sin maka och sina barn. Om bostäderna i detta hänseende är jämställbara eller om något gemensamt hem inte finns, är hemorten i den kommun där han huvudsakligen vistas.

(Upphävs)

Har en person inte något egentligt bo och hemvist i någon kommun, har han hemort i den kommun där han huvudsakligen vistas. Om detta inte kan utredas, är hemorten i den kommun till vars befolkning han på grund av arbete, inkomster eller andra förhållanden anses höra eller senast har hört.

Den som har omhändertagits av socialnämnden har hemort i den kommun vars socialnämnd har fattat beslut om denna åtgärd.

16 §

Inflyttade utlänningars hemort

En inflyttad utlänning har hemort i Finland, om vistelsen avses vara eller har varat minst ett år. Av särskilda skäl kan en utlänning anses ha hemort i Finland även på grundval av en vistelse som är kortare än ett år. Hemorten bestäms i övrigt så som stadgas i detta kapitel.

(Upphävs)

17 §

Oförändrad hemort

En persons hemort ändras inte av den anledningen att han

(Upphävs)

1) vistas tillfälligt utomlands,
2) är till sjöss såsom besättningsmedlem,
3) står i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande till finska staten och är anställd inom utlandsrepresentationen,

4) vårdas på sjukhus eller någon annan därmed jämförbar inrättning,

5) avtjänar sin värnplikt, eller

6) avtjänar straff i en anstalt.

Lydelse som ändras

En persons hemort ändras inte heller av den anledningen att han tillfälligt är borta från hemorten på grund av studier, sjukdom, medlemskap i riksdagen eller statsrådet eller något annat offentligt förtroendeuppdrag, ett kortvarigt arbetsförhållande eller någon annan härmed jämförbar tillfällig vistelse.

18 §

Invånarantalet och hemorten vid årsskiftet

I befolkningsdatasystemet intas uppgifter om kommunens invånarantal vid årsskiftet och den kommun där en person vid denna tid hade sin hemort enligt denna lag. Härvid beaktas de uppgifter som registrerats i befolkningsdatasystemet senast den 31 mars det år som är i fråga.

5 kap.

Beslut om hemorten, delgivning och ändringssökande

19 §

Registerbyråns beslut om hemorten

Då registerbyrån har fått en flyttningsanmälan skall den utan dröjsmål fatta beslut om hemorten. Då registerbyrån har mottagit en utflyttningsanmälan om flyttning någon annans än till ett nordiskt land, skall den utan dröjsmål besluta om den som flyttar fortfarande har hemort i Finland eller om uppgifterna för en utlänning som flyttat från landet inte längre skall upprätthållas.

Har någon försummat att göra flyttningsanmälan eller utflyttningsanmälan, skall den registerbyrå som anser att han flyttat till dess ämbetsdistrikt, eller inom vars ämbetsdistrikt den som har flyttat utomlands har haft sin hemort, uppmana honom att inom utsatt tid fullgöra sin anmälningskyldighet och samtidigt meddela honom att försummelsen inte utgör något hinder för att ärendet avgörs. Sedan tiden löpt ut skall registerbyrån utan dröjsmål fatta beslut i saken.

Av särskilda skäl kan registerbyrån underlåta att ge uppmaning att göra utflyttningsanmälan. Registerbyrån kan då avgöra ärendet, om den har en tillförlitlig utredning om att den anmälningskyldige stadigvarande har bosatt sig utomlands.

Föreslagen lydelse

18 §

*Invånarantalet och **hemkommunen** vid årsskiftet*

I befolkningsdatasystemet intas uppgifter om kommunens invånarantal vid årsskiftet och den kommun där en person vid denna tid hade sin *hemkommun och sin bostad där enligt lagen om hemkommun*. Härvid beaktas de uppgifter som registrerats i befolkningsdatasystemet senast den 31 mars det år som är i fråga.

(Upphävs)

Lydelse som ändras

Föreslagen lydelse

Om en person av något annat skäl än det som nämns i 2 mom. inte har hemort i någon kommun, skall den registerbyrå inom vars ämbetsdistrikt personen huvudsakligen vistas fatta beslut om hemorten.

20 §

Delgivning av beslut

Registerbyrån skall delge den anmälningsskyldige beslutet om hans hemort, om det inte stämmer överens med flyttningsanmälan eller utflyttningsanmälan eller om registerbyrån har fattat beslutet på någon annan grund än flyttningsanmälan. Till beslutet skall fogas anvisningar om rättelseyrkande.

(Upphävs)

Om det inte visas något annat, anses adressaten ha fått del av beslutet den sjunde dagen efter att det postades under den adress som han har uppgivit eller under den senaste adress som registerbyrån har uppgift om.

21 §

Rättelseyrkande

Den vars hemort beslutet gäller får skriftligen yrka på rättelse hos den registerbyrå som fattat beslutet. Rättelseyrkandet skall framställas inom 30 dagar från delfäendet.

(Upphävs)

Om rättelseyrkandet inte genast lämnas utan prövning eller förkastas såsom uppenbart obefogat, skall registerbyrån inhämta utlåtande eller annan utredning från den registerbyrå inom vars ämbetsdistrikt den som saken gäller har haft sin hemort före det senaste hemortsbeslutet.

22 §

Besvär

I registerbyråns beslut med anledning av ett rättelseyrkande kan den vars hemort beslutet gäller söka ändring genom besvär hos den länsrätt inom vars domkrets den registerbyrå som har fattat beslutet finns. Ändring skall sökas inom 30 dagar från delfäendet.

(Upphävs)

Länsrätten kan oberoende av framställda yrkanden besluta att den som saken gäller har hemort i en kommun som hör till något annat län eller att en person som flyttat från landet inte har hemort i Finland.

I länsrättens beslut får den vars hemort beslutet gäller söka ändring genom besvär hos

*Lydelse som ändras**Föreslagen lydelse*

högsta förvaltningsdomstolen med iakttagande av vad som stadgas i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50).

23 §

Åtgärder förknippade med ändringssökande

Om ett hemortsbeslut har överklagats skall detta framgå av registeranteckningarna.

Länsrätten och högsta förvaltningsdomstolen skall sända en avskrift av sitt utslag om hemorten till registerbyrån.

(Upphävs)

25 §

Allmänna förutsättningar för utlämnande

Har en person grundad anledning att misstänka att hans eller hans familjs hälsa eller säkerhet är hotad, kan registerbyrån på begäran förordna att uppgifter om hans hemkommun eller hans bostad där eller en tillfällig bostad inte får lämnas ut till någon annan än myndigheterna. Ett sådant förordnande kan första gången gälla i högst två år. Begränsningens giltighetstid kan förlängas för ett år i sänder.

26 §

Utlämnande av uppgifter till myndigheter

Byggnads- och lägenhetsuppgifter får inte, med undantag för anteckningarna för identifiering av hemorten, användas i beslutsfattande som gäller en person, om han inte i samband med beslutet ges en utredning om hur uppgifterna använts.

27 §

Annat utlämnande av uppgifter

När uppgifter utlämnas i form av massutlämnande för direktreklam eller annan direkt marknadsföring, opinions- och marknadsundersökningar, adresstjänst samt därmed jämförbar verksamhet får som grund för stickprov på personuppgifter användas endast namn, minst sex veckors ålder, kön, modersmål, yrke, hemort och adress samt fastighets- och bygg-

26 §

Utlämnande av uppgifter till myndigheter

Byggnads- och lägenhetsuppgifter får inte, med undantag för anteckningarna för identifiering av hemkommunen och bostaden där eller en tillfällig bostad, användas i beslutsfattande som gäller en person, om han inte i samband med beslutet ges en utredning om hur uppgifterna använts.

27 §

Annat utlämnande av uppgifter

När uppgifter utlämnas i form av massutlämnande för direktreklam eller annan direkt marknadsföring, opinions- och marknadsundersökningar, adresstjänst samt därmed jämförbar verksamhet får som grund för stickprov på personuppgifter användas endast namn, minst sex veckors ålder, kön, modersmål, yrke, hemkommun och bostad där, tillfällig bostad och

Lydelse som ändras

nadsuppgifter som stadgas närmare genom förordning.

35 §

Tystnadsplikt

Tystnadsplikt enligt 1 mom. har också den som med stöd av 28 § 2 mom. har fått tillstånd att studera befolkningsdatasystemets uppgifter, befolkningsböcker eller handlingar som hör till dem, samt ägaren till en byggnad eller dennes företrädare som sköter flyttningsanmälningar och utflyttningsanmälningar.

38 §

De kyrkliga myndigheternas befolkningsregisteruppgifter

Det register som förs av den evangelisk-lutherska kyrkans och ortodoxa kyrkosamfundets myndigheter benämns kyrkligt befolkningsregister. Den kyrkliga myndighetens behörighet bestäms enligt var en person har hemort, om inte något annat stadgas särskilt. Angående den kyrkliga befolkningsregisterföringen gäller i tillämpliga delar vad som stadgas i 4—7, 24—30, 32, 35—37 och 43 §§.

39 §

Överklagande av kyrkliga myndigheters beslut

Rättelseyrkandet behandlas av den registerbyrå inom vars ämbetsdistrikt den som har gjort rättelseyrkandet har eller senast har haft sin hemort. Om personen aldrig har haft hemort i Finland, behandlas saken av registerbyrån i Helsingfors härad.

Angående sökande av ändring i registerbyråns och länsrättens beslut gäller i tillämpliga delar vad som stadgas i 22 §.

Föreslagen lydelse

adress samt fastighets- och byggnadsuppgifter som stadgas närmare genom förordning.

35 §

Tystnadsplikt

Tystnadsplikt enligt 1 mom. har också den som med stöd av 28 § 2 mom. har fått tillstånd att studera befolkningsdatasystemets uppgifter, befolkningsböcker eller handlingar som hör till dem.

38 §

De kyrkliga myndigheternas befolkningsregisteruppgifter

Det register som förs av den evangelisk-lutherska kyrkans och ortodoxa kyrkosamfundets myndigheter benämns kyrkligt befolkningsregister. Den kyrkliga myndighetens behörighet bestäms enligt var en person har hemkommun och bostad där, om inte något annat stadgas särskilt. Angående den kyrkliga befolkningsregisterföringen gäller i tillämpliga delar vad som stadgas i 4—7, 24—30, 32, 35—37 och 43 §§.

39 §

Överklagande av kyrkliga myndigheters beslut

Rättelseyrkandet behandlas av den registerbyrå inom vars ämbetsdistrikt den som har gjort rättelseyrkandet har eller senast har haft sin hemkommun. Om personen aldrig har haft hemkommun i Finland, behandlas saken av registerbyrån i Helsingfors härad.

I registerbyråns beslut med anledning av ett rättelseyrkande får den som har gjort rättelseyrkandet söka ändring genom besvär hos den länsrätt inom vars domkrets den registerbyrå som har fattat beslutet finns. I länsrättens beslut får den som saken gäller söka ändring genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Vid besvärsförfarandet iakttas lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50).

Lydelse som ändras

43 §

Övergångsstadganden

Om en rätt eller skyldighet i någon annan lag eller förordning bestäms på grundval av mantalsskrivningen eller hemorten den första januari, tillämpas hemorten vid årsskiftet enligt 18 § i denna lag. Om det är fråga om det mantalsskrivna invånarantalet eller invånarantalet den första januari, tillämpas invånarantalet vid årsskiftet enligt 18 §.

Föreslagen lydelse

43 §

Övergångsstadganden

Om en rätt eller skyldighet i någon annan lag eller förordning bestäms på grundval av mantalsskrivningen eller hemorten den första januari, tillämpas *hemkommunen och bostaden där* vid årsskiftet enligt 18 § i denna lag. Om det är fråga om det mantalsskrivna invånarantalet eller invånarantalet den första januari, tillämpas invånarantalet vid årsskiftet enligt 18 §.

Denna lag träder i kraft den

199 .

